

AZƏRBAYCAN MÜƏLLİMİ

**Təhsil
millətin
gələcəyidir!**
Heydər Əliyev

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin orqanı

İlham ƏLİYEV, Müzəffər Ali Baş Komandan

Mən Şuşaya son dəfə 39 il bundan əvvəl gəlmişəm

Bu dəfə qalib Azərbaycan Ordusunun Ali Baş Komandanı kimi gəlmişəm

Biz qalib xalqıq. Mən Şuşaya son dəfə 39 il bundan əvvəl gəlmişəm. 39 il bundan əvvəl iki dəfə gəlmişəm və birinci dəfə yanvarın 14-də gəlmişəm. Bax, bu gün, yanvarın 14-də yenə də buradayıq. Bu dəfə müzəffər Azərbaycan Ordusunun, qalib Azərbaycan Ordusunun Ali Baş Komandanı kimi gəlmişəm. Düşmənin belini qıran Ordunun Ali Baş Komandanı kimi gəlmişəm və burada müqəddəs bayrağın altında, qəhrəman hərbçilərin önündə deyirəm ki, biz bu torpaqlarda əbədi yaşayacağıq!

Tariximizin qəhrəmanlıq zirvəsi

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva 20 Yanvar faciəsinin 31-ci ildönümü ilə əlaqədar Şəhidlər xiyabanını ziyarət ediblər

diqqətə çatdırdı. Hakimiyyəti həm də onda qınamadı ki, Azərbaycana siyasi savağı olmayan, kölə xislətli insanın rəhbər təyin olunması xalqla hakimiyyət arasında dərin uçurumun yaranmasına səbəb olub. Bu uçurumun yaradılması da, ilk növbədə, mərkəzi hakimiyyətin maraqlarına xidmət edirdi və bununla belə, gələcəkdə yaranacaq bütün problemlərin, konkret desək, 20 Yanvar faciəsinin baş verməsinə səbəb olmuşdu.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Soveti 1990-cı il noyabrın 21-də bu hadisəyə ilk dəfə siyasi-hüquqi qiymət verdi. Sovet hakimiyyətinin süqutundan və Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin bərpasından sonra bir müddət başları hakimiyyət uğrunda mübarizəyə qarışan Azərbaycan rəhbərləri xalqımıza qarşı törədilən bu ağır cinayətin səbəblərinin araşdırılması və cinayətkarların məsuliyyətləndirilməsi istiqamətində məqsədyönlü iş aparmadılar.

xalqın tarixinə həm də fədakarlıq və qəhrəmanlıq zirvəsi kimi daxil oldu. Xalqımız XX yüzilliyin sonunda əvəzilməz qurbanlar verdi, amma əsrlərlə iftixar ediləcək, qürur duyulacaq müstəsna iradə və cəsurluq, milli ruhun sarsılmazlığı ilə müşayiət olunan bir tarix qazandı. Bütün dünyaya sübut etdi ki, biz bir millət olaraq haqq-ədələti bərqərar etməyə və öz ləyaqətimizi qorumağa qadirik. Odur ki, Qanlı Yanvar Azərbaycan xalqı üçün faciə olmaqdan daha çox ləyaqəti qorumaq baxımından ən uca zirvə, bu yolda hər cür qurban verməyə hazır olan xalqın tarixində şərfli səhifədir. Tariximizin bu səhifəsi imperiya güllələrinin sə-sindən açılma da, şəhidlərimizin qanı ilə yazıldı. Həm də əbədi yazıldı.

Bu gün ulu öndər Heydər Əliyevin, ölkəmizin müstəqilliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda canlarından keçmiş bütün şəhidlərin ruhu şaddır. Çünki Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə şanlı

Qanlı 20 Yanvar faciəsindən 31 il keçir. Sovet imperiyasının Bakıda törətdiyi qanlı qırğının 31-ci ildönümü ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Şəhidlər xiyabanını ziyarət ediblər.

AZƏRTAC xəbər verir ki, dövlətimizin başçısı İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva ölkəmizin azadlığı uğrunda həlak olanların xatirəsini yad etdilər.

Prezident İlham Əliyev "Əbədi məşəl" abidəsi önünə əklil qoydu. Azərbaycan Respublikasının dövlət himni səsləndirildi.

Otuz bir il əvvəl yanvarın 20-də ölkəmizə ərazi iddiaları irəli sürən Ermənistanın təcavüzkarlığından və keçmiş SSRİ rəhbərliyinin onlara havadarlığından hiddətlənən, Bakının küçə və meydanlarına axışaraq buna qəti etirazını bildiren xalq kütlələrinə qarşı sovet ordusunun döyüş hissələrinin yeridilməsi Azərbaycanda misli görünməyən faciəyə gətirib çıxardı. Ölkəmizin ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizəyə qalxan dinc əhaliyə divan tutulması, kütləvi terror nəticəsində yüzlərlə günahsız insanın qətlə yetirilməsi və yaralanması totalitar sovet rejiminin süqutu ərəfəsində onun cinayətkar mahiyyətini bütün dünyaya bir daha nümayiş etdirdi. Sovet imperiyasının hərbi məşinmin həmin gün Azərbaycan xalqına qarşı həyata keçirdiyi vəhşi terror aktı insanlıq əleyhinə törədilən ən ağır cinayətlərdən biri kimi

bəşər tarixinə yazıldı. Böyük itkilər, günahsız insanların qətlə ilə nəticələnən 20 Yanvar faciəsi cinayətkar imperiya rəhbərliyinin xəyanətkar siyasətinə dözməyən, öz azadlığına, müstəqilliyinə qovuşmağa can atan Azərbaycan xalqının həm də mübarizliyini, əyilməzliyini və məğrurluğunu nümayiş etdirdi.

Qanlı 20 Yanvar Azərbaycan xalqının tarixində təkə faciə günü yox, həm də şərəf səhifəsidir. Xalqımız həmin gün üstünə şığıyan dəhşətli kabusu qarşı sinəsini siper etməyi, özünün mənliliyini və mətinliyini nümayiş etdirməyi bacardı. Məhz həmin hadisələr bilavasitə nümayiş etdirdi ki, Azərbaycan xalqı pozulan hüquqlarının, suverenliyinin bərpası uğrunda savaşımaq əzminə sahibdir. Təəssüf ki, həm SSRİ, həm də o vaxtkı Azərbaycan rəhbərliyi bu qanlı qırğının bilavasitə təşkilatçıları və iştirakçıları olduqlarından nəinki onun açılması və cinayətkarların məsuliyyətə cəlb olunmasından ötrü tədbirlər görmədi, əksinə, bu cinayəti ört-basdır etmək üçün əllərdən gələni etdilər.

Qara 20 Yanvar faciəsindən bir gün sonra ümummilli lider Heydər Əliyevin Azərbaycanın Moskvadakı nümayəndəliyinə gedərək qırmızı rejimin Azərbaycanda həyata keçirdiyi qanlı aksiyaları törədənəri ifşa etməsi o dövrdə xalqımıza dayaq, təsəlli oldu. Xalq o ağır günlərdə köməksiz olmadığını hiss etdi. Uzun illər Azərbaycana rəhbərlik edən, keçmiş ittifaq dövlətində yüksək vəzifələrdə çalışan,

zəngin idarəçilik təcrübəsi və sarsılmaz iradəsi ilə SSRİ rəhbərliyinin qəzəbinə tuş gələrək təqatdə göndərilən Heydər Əliyev yenə də, bütün məhrumiyətlərə baxmayaraq, o ağır günlərdə xalqın sırasında, onunla birgə oldu, həmrəy oldu.

Ulu öndər Heydər Əliyev öz bəyanatı ilə, əslində, Azərbaycanda gedən proseslərə qiymət verdi. O, SSRİ rəhbərliyinin Azərbaycana münasibətdə qətiyyətlə xoşniyyətli davranmadığını

Yalnız ümummilli lider Heydər Əliyevin ölkə rəhbərliyinə qayıdırdan sonra - 1994-cü ildə 20 Yanvar hadisələri dövlət səviyyəsində siyasi-hüquqi qiymətini aldı.

Beləliklə, 20 Yanvar faciəsi tarixi yaddaşımızda təkə kədərli hadisə, hüzn günü kimi qalmadı, onun xalqımızın taleyindəki yeri mənə və mahiyyət baxımından daha mötəbərdir. 20 Yanvar Azərbaycan

Azərbaycan Ordusu Azərbaycan xalqının 30 illik həsrətinə son qoyaraq torpaqlarımızı erməni işğalından azad edib yeni reallığı yaratdı, demir yumruq qalib gəldi. İndi həmin ərazilərdə Azərbaycanın üçrəngli bayrağı dalğalanır. İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə genişmiqyaslı quruculuq işlərinə başlanılıb və məcburi köçkünlər öz doğma torpaqlarına qayıtmağa hazırlanırlar.

Prezident Şuşa Realnı Məktəbinin dağıdılmış binası ilə tanış olub

Yanvarın 14-də ölkə Prezidenti İlham Əliyev, birinci xanım Mehriban Əliyeva və qızları Leyla Əliyeva Azərbaycanın işğaldan azad edilən mədəniyyət paytaxtı Şuşa şəhərində olublar.

Prezident İlham Əliyev, birinci xanım Mehriban Əliyeva və qızları Leyla Əliyeva Şuşaya səfər çərçivəsində erməni vandalizminin qurbanı olmuş Şuşa Realnı Məktəbinin dağıdılmış binası ilə tanış olublar.

Şuşa Realnı Məktəbi dövrünün nümunəvi maarif ocağı sayılırdı. Məşhur Azərbaycan yazıçıları Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev və Yusif Vəzir Cəmənzəminli bu məktəbin məzunu olub.

1992-ci ilin may ayında Şuşa şəhəri işğal edildikdən sonra erməni vandalları Realnı Məktəbini yandıraraq xarabazara çeviriblər.

Şuşanın məşhur məktəbi

Təhsil tariximizdə özünəməxsus yeri olan, xalqımıza neçə-neçə ziyalı, tanınmış yazıçılar, ədiblər bəxş edən Şuşa Realnı Məktəbi də məhz mənəfur qonşularımızın vəhsiliyinin qurbanı olan, bilik, elm məbədgahlarımızdandır.

XIX yüzilliyin sonlarında müxtəlif sahələrdə baş verən dəyişikliklər Azərbaycanda mədəniyyətlə yanaşı maarifçiliyə meyillərin artmasına da özünün müsbət təsirini göstərirdi. Həmin dövrdə maarifçiliyin inkişafı nəticəsində dini təhsil sistemindən dünyəvi təhsil sisteminə keçid gücləndi. XIX əsrdə Azərbaycanda yeni tipli məktəblər meydana gəldi və inkişaf yoluna qədəm qoydu. Belə məktəblərin təsiri və maariflənmə səyləri baxımından Qarabağ bölgəsi, nəinki Azərbaycanda, eləcə də, Cənubi Qafqazda, demək olar ki, ən birinci yeri tuturdu. Bu ənənə XIX əsrin sonlarında daha da güclənmişdi.

Onu da qeyd edək ki, XIX əsrin 80-ci illərində cəmi bir real məktəb Bakıda və bir klassik proqramıya Gəncədə fəaliyyət göstərirdi. Bu isə bir tərəfdən əhalinin orta təhsilə olan ehtiyacını, digər tərəfdən isə sənaye və ticarətin artmaqda olan tələbini qətiyyətlə ödəmirdi. Şuşada isə bu tələb və ehtiyac özünü xüsusilə büruzə verirdi. Burada orta məktəbə olan tələbat get-gedə artırdı. Şuşada proqramıya təsisi sahəsindəki tələbin nəticəsiz qalmasını gören şəhər əhalisi 1880-ci il iyunun 30-da Peterburqa-Qafqaz komitəsinə müraciət edir.

Müraciətdə qeyd olunurdu: “Şuşa şəhər sakinlərinin təhsilə olan cəld-cəhdinə, (Şəhər məktəbində 400-dən artıq şagirdin oxuması bu cəhdə bir daha təsdiq edir) və şəhər ictimaiyyətinin arzusunə əsaslanan Gəncə qubernatoru Şuşa şəhərində 6 sinifli realnı məktəb açmağı xahiş edir. Şəhər ictimaiyyəti həmin məktəbi müvafiq bina ilə təmin etməyi və ildə 7500 manat pul ilə kömək etməyi öhdəsinə götürür”.

Beləliklə, edilən müraciət öz həllini tapır və 1881-ci il sentyabrın 20-də Şuşada 6 sinifli Realnı Məktəbin əsası qoyulur. Hazırlıq və üç əsas sinifdən ibarət təşkil olunan bu məktəbə ilk dəfə 159 şagird qəbul edilir. Tarixi mənbələrdə qeyd edildiyi

kimi, 1886-cı ildə məktəbə 7.500 manat vəsait xərclənmişdir.

Dövrünün nümunəvi maarif ocağı sayılan Şuşa Realnı Məktəbinə marağ gündən-günə artmaqda idi. Qafqaz maarif nazirinin nümayəndəsi 1890-cı ildə şahzadə Ziaəddövlə Ənişirəvan mirzə Qacarı və antropoloq Şanrı buraya gətirmişdir. Onlar məktəbdə tədris və davamiyyətlə mərsələndirilən zaman üzürlü və üzürsüz dərəcə buraxanların 7,64 faiz olduğu müəyyən olub. Bu faizin özü xalqımızın elmə-maarifə həvəsinin əvvəlki illərə nisbətən artırdığını göstərirdi. Xalq o zaman dinin qadğan olunmasına baxmayaraq başqa xalqların dillərini də öyrənirdi. Həmin dildə danışmağa və oxumağa cəhd göstərilirdi. Seçimdə hamı sərbəst və azad idi. Məsələn, 1890-cı ildə Tiflis məktəblərində alman dili məcburi dil kimi öyrədilirdisə, Şuşa məktəbində bu, könüllülük prinsipi əsasında aparılırdı. Yeni açılan məktəblərdə ədəbiyyatın tədrisinə xüsusi diqqət yetirilirdi. Ona görə ki, ədəbiyyat əsas tərbiyə vasitəsi kimi yetişdirmək qüdrətinə malik idi. Bunu Şuşa Realnı Məktəbinin müfəttişini əvəz edən Şimanovskinin Qafqaz maarif nazirinin sərəncamlar bülletenində çap etdirdiyi “Bizim orta məktəblərdə ədəbiyyat şagirdlərin əxlaq tərbiyəsində, söhbətlərin aparılmasında əsas silah

Şuşa Realnı Məktəbi təhsil tariximizdə əvəzsiz iz qoyub

dır” başlıqlı məqaləsi bir daha təsdiq edir. O zaman ədəbiyyata xüsusi diqqət yetirilirdi.

Burada görkəmli ziyallıq dərsləri deyirdi

Şuşa Realnı Məktəbdə tanınmış maarifçilər Həşim bəy Vəzirov, Mirzə Salah bəy Zöhrəbəyov, Yusif bəy Məlikhaqəzərov dərsləri deyib. Əslən şuşalı olan şəxsiyyətlərin hər biri ön savadlı, sayılıb-seçilən insanlar olub. Məsələn, görkəmli pedaqoq Mirzə Salah bəy Zöhrəbəyov Fransada və Rusiyada təhsil almış görkəmli ziyalılardan idi.

Zaqafqaziya (Qori) Müəllimlər Seminariyasının məzunu olan Yusif bəy Məlikhaqəzərov müəllim, eyni zamanda aktyor və rejissor kimi məşhur idi.

Pedaqoq, publisist, tərcüməçi, jurnalist, yazıçı və nəşir kimi tanınan Həşim bəy Vəzirov Şuşada “müsləman-rus” məktəbi yaradılarda bu məktəbdə direktor vəzifəsinə dəvət edilir. Məktəbdə işləməklə bərabər Şəhər bələdiyyə idarəsinə qəlmə seçilir. Bundan başqa, o, Şuşa Real Məktəbinin hazırlıq sinfində ana dilindən dərsləri deyirdi.

Məktəbin tanınmış məşhur məzunları

Burada təhsil almış şagirdlər də onlara dərsləri deyən müəllimləri kimi sonradan məşhur şəxslər kimi tanınıblar. Məktəbin yetirmələri olan Əbdülləli bəy Muxtarov,

Həsən bəy Bağırbəyov, İsmayıl bəy Şəfi-bəyov, Muxtar bəy Muradov, Yusif Vəzir Cəmənzəminli, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev, Qara bəy Əliverdiyev, Cabbar bəy Vəlibəyov, Rüstəm bəy Axundov, Xan Şuşinski fəaliyyətləri ilə dövrlərinin ən parlaq şəxsiyyətləri kimi yadda qalıblar.

Digər təhsil müəssisələrinə qapılarını açan Realnı Məktəb

Öz missiyasını uğurla həyata keçirən, xalqın maariflənməsi, elmə yiyələnməsi işində müstəsna xidmətləri olan, Azərbaycan ədəbiyyatına bir sıra məşhur yazıçılar, ədiblər, bəxş edən Realnı Məktəbin binası sonralar bir sıra təhsil müəssisələrinin fəaliyyət göstərməsi üçün gözəl məkana çevrilmişdir. Belə ki, Şuşanın qədim tikililərindən sayılan təhsil ocağının binasında 1960-cı ildə Şuşa Pedaqoji Texnikumu, 1960-cı ildən 1989-cu ilədək Riyaziyyat təmayüllü 2 nömrəli internat məktəbi fəaliyyət göstərmişdir.

Binanın sonuncu sakinləri isə APİ-nin (indiki Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin) Şuşa filialı olub. 1989-cu ildən 1992-ci ilədək bu binada fəaliyyət göstərən ali təhsil müəssisəsinin Şuşa filialında tələbələr əsasən pedaqoji fakültələrdə təhsil alırdılar.

Şuşanın əsl sahibləri qayıtdı...

Bəli, təhsilimizin inkişafına əvəzsiz töhfələr verməyə əzəmətinə, tarixi görkəmi-

ni, qədimliyini qoruyan Şuşa Realnı Məktəb çox təəssüf ki, 1992-ci ilə qədər ayaqda durmağı bacardı. Belə ki, 1992-ci ilin may ayında Şuşa şəhəri işğal edildikdən sonra erməni vandalları orada bir çox tarixi, dini yerlərimizi məhv etdi, o cümlədən Şuşa Realnı Məktəbi yandıraraq xarabazara çevirdilər. Budur, artıq İlahi Ədalət zəfər çaldı. 30 ilə yaxın işğal olunmuş torpaqlarımızın həsrətinə son qoyuldu. 44 günlük Vətən müharibəsində qazandıqımız qələbə erməni işğalçıların böyük xülyalarını puç etdi. Onların qurduqları və neçə illərdir ki, həyata keçirməyə çalışdıqları planlar tarixi zibilliyinə atıldı. Və təhsil ocaqlarımızı məhv edərək, xarabazarıya çevirən işğalçı ermənilər isə bu dəfə “sinif” də qalmadılar, bütövlükdə “məktəb” də qovuldular. Özü də ölkə başçısı cənab İlham Əliyevin dediyi kimi, düşməni iti qovan kimi qovduq.

Doğma Şuşamıza təhsilimiz qayıdır. Artıq bizləri qarşıda azad olunmuş torpaqlarımızda böyük quruculuq işləri, gözəl bir həyat gözləyir. Elə Şuşaya səfəri zamanı dövlət başçısı İlham Əliyevin erməni vandalizminin qurbanı olmuş Şuşa Realnı Məktəbinin dağıdılmış binası ilə tanış olarkən dediyi bu fikirlər də tezliklə müasir təhsil tariximizdə yenidən Şuşa səhifəsinin açılacağına deməyə əsas verir: “Dünyada onlar kimi saxtakar millət yoxdur. Bu bina da bərpə olunacaq.

...Azərbaycan xalqı Şuşada bundan sonra əbədi yaşayacaq. Şuşa bizimdir! Qarabağ Azərbaycandır!”

Samirə KƏRİMOVA

ICESCO Azərbaycanla təhsil sahəsində əməkdaşlığa önəm verir

Azərbaycanın müstəqillik illərində beynəlxalq nüfuzunun, mövqeyinin gücləndirilməsində bir sıra beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığın qurulması və inkişaf etdirilməsi mühüm önəmə sahibdir. Müstəqilliyin ilk illərindən ölkəmizin uğurlu əməkdaşlıq etdiyi təşkilatlar arasında İslam Təhsil, Elm və Mədəniyyət Təşkilatının (ICESCO) xüsusi yeri var. Azərbaycanın ICESCO-ya üzv olmasının və bu təşkilatla əməkdaşlığının öz tarixi var. 1991-ci ildən bu günə kimi təşkilatla səmərəli əməkdaşlıq həyata keçirilib. 2006-cı ildə ölkəmizin ICESCO ilə əlaqələrində yeni əlamətdar səhifə açılıb. Həmin il Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevanın təşkilatın xoşməramlı səfiri adına layiq görülməsi ilə ikitərəfli əlaqələr uğurlu inkişaf mərhələsinə qədəm qoyub. Azərbaycanın birinci xanımı bu ada təhsilin və sivilizasiyalar arasında dialoqun inkişafında göstərdiyi xidmətlərə görə layiq görülüb. Ötən dövr ərzində Azərbaycan ICESCO ilə çoxsaylı beynəlxalq layihələr həyata keçirib, ICESCO Azərbaycanda təşkil edilən beynəlxalq layihələrdə, mötəbər tədbirlərdə hər zaman yaxından iştirak edib.

Azərbaycan-ICESCO əlaqələrində yeni mərhələ başlayır

ICESCO-nun Baş direktorunun Azərbaycana səfəri və təhsil sahəsində apardığı müzakirələr qurumun rəsmi internet sahifəsində geniş yer alıb

"Sizin Qələbənin ICESCO-nun qələbəsinin bir parçasıdır"

2006-cı ildə ölkəmizin ICESCO ilə əlaqələrində yeni əlamətdar səhifə açılıb. Həmin il Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevanın təşkilatın xoşməramlı səfiri adına layiq görülməsi ilə ikitərəfli əlaqələr uğurlu inkişaf mərhələsinə qədəm qoyub.

Azərbaycanda ICESCO-nun regional mərkəzi yaradılacaq. Regional mərkəz bir çox ölkəni əhatə edəcək. Bu regional mərkəz həm Azərbaycan və ICESCO arasında, həm də region ölkələri arasında əlaqələrin inkişafına töhfə verəcək.

Prezident İlham Əliyevin 6 dekabr 2017-ci il tarixli sərəncamına uyğun olaraq, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv ölkələrdən olan tələbələr üçün icra edilən təhsil müəssisələrində təhsillərə dəstək üçün təqaüdlər müəyyən olunub.

Son illər Azərbaycanın təhsil sistemində həyata keçirilmiş məqsədyönlü islahatlar sayəsində məktəblərin müasir İKT vasitələrindən istifadə imkanları yaxşılaşdırılmış, məktəb şəbəkəsi tam elektronlaşdırılmış, müəllim heyətinin, şagirdlərin rəqəmsal bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi təmin edilib ki, bu faktorlar pandemiya dövründə məsafədən tədrisin çevik tətbiqinə imkan verib.

Ermənistanın Azərbaycana qarşı hərbi təcavüzü, tarixi-mədəni abidələrimizin düşmən tərəfindən dağıdılması hər zaman ICESCO-nun diqqətində olub. Azərbaycan Prezidenti tərəfindən ölkəmizdə elan olunan "Nizami Gəncəvi İli" ICESCO-da da qeyd olunacaq. Bu il ərzində Azərbaycanda ICESCO-nun regional mərkəzi yaradılacaq. Regional mərkəz bir çox ölkəni əhatə edəcək. Bu regional mərkəz həm Azərbaycan və ICESCO arasında, həm də region ölkələri arasında əlaqələrin inkişafına töhfə verəcək. Bu günlərdə isə ICESCO-nun Baş direktoru Salim bin Məhəmməd əl-Malikin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətinin ölkəmizə səfəri çərçivəsində Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş bölgələrinə səfər etməsi də islam aləmində xüsusi nüfuzu olan beynəlxalq təşkilatın ölkəmizin yanında olduğunu, Azərbaycanın haqq işini dəstəklədiyinə əyani nümunədir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevlə görüşdə doktor əl-Malikin səsləndirdiyi "Azərbaycan hər zaman bizim üçün prioritet olub və olmağa davam edəcək. Biz Qələbəni qeyd etdik, çünki bu, bizim bir parçamızdır, Sizin Qələbənin ICESCO-nun qələbəsinin bir parçasıdır" sözləri beynəlxalq təşkilatın ölkəmizə dəstək və diqqətinin bariz nümayişidir.

ICESCO işğaldan azad olunmuş Füzuli məktəbində

Azərbaycana səfəri çərçivəsində ICESCO-nun Baş direktoru Füzuli və Ağdamda olub. "Biz Füzuliyə səfər etdik, burada kitabxanalar, məktəblər, nəşriyyat evi, qəbiristanlıqlar, hətta yollar belə dağıdılb. Ağdama səfərimizdə biz yalnız məhv edilmiş binaların divar-

İslam Dünyası Təhsil, Elm və Mədəniyyət Təşkilatının (ICESCO) Baş direktoru doktor Salim bin Məhəmməd əl-Malikin Azərbaycana səfəri və təhsil sahəsində apardığı müzakirələr beynəlxalq təşkilatın rəsmi internet sahifəsində (www.icesco.org) geniş yer alıb. Xəbərdə qeyd olunur ki, ICESCO-nun Baş direktoru dr. Salim əl-Malik Azərbaycana səfərinin ilk günündə Azərbaycan və ICESCO arasında əməkdaşlığın və tərəfdaşlığın möhkəmləndirilməsi yollarının öyrənilməsi üçün Təhsil naziri Emin Əmrullayevlə görüşüb. Bakıda Təhsil Nazirliyində keçirilən görüşdə tərəflər ötən il COVID-19 pandemiyası ilə əlaqədar təhsilin qarşılaşdığı problemlərə və bu cür böhranlara qarşı mübarizənin ciddi əhəmiyyətinə toxunublar. Məqsəd təhsilin davamlılığını təmin etmək və təhsil müəssisələrinin uzun müddət bağlanması ilə nəticələnən təhsildəki itkiləri azaltmaqdan ibarətdir.

Tərəflər təhsil sahəsində əməkdaşlığa dair təkliflərə, o cümlədən Azərbaycan universitetləri ilə İslam Dünyası Universitetləri Federasiyasının (FUIW) üzvü olan

universitetlər arasında mübadilə və tələbələr üçün təqaüdlərə dair təkliflərə baxıblar. Tərəflər ərəb dilini tədris edən Azərbaycan məktəbləri üçün əməkdaşlıq məsələlərini, həmçinin müəllimlərin hazırlığı, ixtisasının artırılması və bu sahədə proqramların hazırlanması və həyata keçirilməsi məsələlərinə diqqət yönəldiblər.

Məlumatda qeyd olunur ki, görüşdə Azərbaycanın elmi-tədqiqat mərkəzləri ilə ICESCO üzv dövlətlərin müvafiq qurumları arasında elmi tədqiqat sahəsində əməkdaşlıq məsələləri də müzakirə olunub. Bu məsələlərə üzv dövlətlərin real ehtiyaclarına cavab verən və inkişafa nail olmaq üçün praktiki və iqtisadi cəhətdən həyati nəticələr verən tədqiqatlar daxildir. Tərəflər həmçinin ICESCO-nun "Chair Program" çərçivəsində Azərbaycan universitetlərinin birində qurumun kafedrasının yaradılması məsələsinə baxıblar.

Beləliklə də əminliklə demək olar ki, Azərbaycan-ICESCO əlaqələrində yeni mərhələ başlayır və təhsil sahəsində əməkdaşlıq bu müstəvidə prioritet istiqamətlərdən biri olacaq.

lının qalıqlarına şahid olduq. Məscid, muzey, teatr binasına getdik. Bu abidələrin yalnız divarları qalıb. Bütün bunları törədənə görə əməllərinə görə cavab verməlidir. İşğaldan azad olunmuş torpaqlarda Azərbaycan mədəni irsini məhv edən məsuliyyətə cəlb olunmalıdır". Baş direktor mühüm bir xəbəri də diqqətə çatdıraraq bildirib ki, "biz təklif etmişik ki, Şuşa İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı olsun. Yaxın günlərdə bu barədə yekun qərar elan ediləcək. Lakin regional mərkəzin də müəyyən vaxtdan sonra Şuşaya köçürülməsi baş tuta bilər".

"Virtual məktəb" in uğurlu nəticələri ICESCO-da

Azərbaycanın ICESCO ilə münasibətlərində təhsil aparıcı istiqamətlərdən biridir. Azərbaycan beynəlxalq təşkilatın təhsil layihə və təşəbbüsünü daim dəstəkləyir. Prezident İlham Əliyevin 6

dekabr 2017-ci il tarixli sərəncamına uyğun olaraq, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv ölkələrdən olan tələbələr üçün icra edilən təhsil müəssisələrində təhsillərə dəstək üçün təqaüdlər müəyyən olunub.

Ötən ilin mayında ICESCO-nun təşəbbüsü ilə keçirilən Təhsil nazirlərinin virtual videokonfransında böhran və fəvqəladə hallar dövründə təhsil sistemlərinin vəzifələri müzakirə olunub və Azərbaycanın pandemiya dövründə təhsil sistemində fasiləsiz təmin edilməsi məqsədilə atılmış addımlar haqqında ətraflı məlumat verilib. Bildirilib ki, son illər Azərbaycanın təhsil sistemində həyata keçirilmiş məqsədyönlü islahatlar sayəsində məktəblərin müasir İKT vasitələrindən istifadə imkanları yaxşılaşdırılmış, məktəb şəbəkəsi tam elektronlaşdırılmış, müəllim heyətinin, şagirdlərin rəqəmsal bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi

təmin edilib ki, bu faktorlar pandemiya dövründə məsafədən tədrisin çevik tətbiqinə imkan verib. Distant təhsilə keçid təmin etmək üçün qısa müddət ərzində yaradılmış və ölkədə ən iri onlayn platforma olan "Virtual məktəb" layihəsinin uğurlu nəticələri haqqında bəhs edilib, müəllimlərin bu platformanın bütün imkanlarından tam yararlanmaları üçün təlimlərə cəlb edildiyi bildirilib.

Bundan əlavə, Təhsil Nazirliyi tərəfindən ICESCO ilə təhsil sahəsində əməkdaşlığa yüksək əhəmiyyət verildiyi qeyd olunan tədbirdə Azərbaycan Respublikası tərəfindən İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv dövlətlərin və təndəşləri üçün ümumilikdə 40 təhsil qrantının ayrıldığı vurğulanıb. Qeyd edək ki, videokonfransın nəticəsi olaraq ICESCO tərəfindən "Əhatəli Humanitar Koalisiya" təşəbbüsü irəli sürülüb və Azərbaycan tərəfi təşəbbüsə dəstəyini ifadə edib.

Oruc MUSTAFAYEV

"XXI əsrin universitet modeli"

Təhsil Nazirliyi yanında İctimai Şura və "Azedu Academy"-nin birgə təşəbbüsü ilə onlayn formatda müzakirə keçirilib

Yanvarın 21-də Təhsil Nazirliyi yanında İctimai Şura və "Azedu Academy"-nin birgə təşəbbüsü ilə "XXI əsrin universitet modeli" mövzusunda onlayn formatda müzakirə keçirilib.

Təhsil naziri Emin Əmrullayev iştirakı ilə keçirilən müzakirəyə nazirlik yanında İctimai Şuranın üzvləri, eləcə də qurumun bir sıra əməkdaşları qatılıblar.

Müzakirələrdə Təhsil nazirinin müşaviri Elmur Nəsimov, Bakı Dövlət Universitetinin rektoru Elçin Babayev, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin rektoru Cəfər Cəfərov, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik

Akademiyasının rektoru Urxan Ələkbərov, Azərbaycan Tibb Universitetinin rektoru Gəray Gəraybəyli, Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universitetinin rektoru Gülçöhrə Məmmədova, Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetinin rektoru Mustafa Babanlı, Bakı Slavyan Universitetinin rektoru Nurlana Əliyeva, Azərbaycan Dillər Universitetinin rektoru Kamal Abdulla, Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin rektoru İbrahim Cəfərov, Bakı Musiqi Akademiyasının rektoru Fərhad Bədəlbəyli, Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin rektoru Ceyran Mahmudova, ADA Universiteti, Milli

Aviasiya Akademiyasının nümayəndəsi, Sumqayıt Dövlət Universitetinin rektoru Elxan Hüseynov, Azərbaycan İlahiyyat İnstitutunun rektoru Aqil Şirinov, Lənkəran Dövlət Universitetinin rektor əvəzi Natiq İbrahimov, Gəncə Dövlət Universitetinin rektoru Yusif Yusubov, Azərbaycan Texnologiya Universitetinin rektoru Akif Süleymanov, Mingəçevir Dövlət Universitetinin rektoru Şahin Bayramov, Naxçıvan Dövlət Universitetinin rektoru Elbrus İsayev, M.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin Bakı filialının nümayəndəsi, Azərbaycan Turizm və Menecment Universitetinin rektoru İlham Mədətov, Bakı Ali Neft Məktəbinin rektoru Elmar Qasımov, Dövlət Gömrük Komitəsinin Akademiyasının rektoru Qulu Novruzov, Bakı Mühəndislik Universitetinin rektoru Havar Məmmədov, Xəzər Universitetinin təsisçisi Hamlet İsaخانlı, "Odlar Yurdu" Universitetinin rektoru Əhməd Vəliyev, Azərbaycan Kooperasiya Universitetinin rektoru Eldar Quliyev, Bakı Qızlar Universitetinin rektoru Ağarəhim Rəhimov, İdman Akademiyasının rektoru Fuad Hacıyev də iştirak ediblər.

Xüsusi karantin rejimi dövründə məktəbdaxili qiymətləndirmənin aparılmasının müvəqqəti qaydası təsdiq edilib

Xüsusi karantin rejimi dövründə Azərbaycan Respublikasında fəaliyyət göstərən ümumi təhsil müəssisələrində tədris və təlim-tərbiyə prosesinin distant (məsafədən) formada təşkilinə dair Təhsil Nazirliyi Kollegiyasının qərarı ilə "Xüsusi karantin rejimi dövründə ümumi təhsil pilləsində təhsilalanların attestasiyasının (məktəbdaxili qiymətləndirmənin) aparılmasının müvəqqəti Qaydası" təsdiq edilib.

Qayda xüsusi karantin rejimi dövründə ümumi təhsil müəssisələrində tədris və təlim-tərbiyə prosesinin distant (məsafədən) formada təşkil müddətində summativ qiymətləndirmənin aparılması və yarımillik qiymətlərin hesablanması məsələlərini tənzimləyir.

Qaydaya əsasən II-XI siniflərdə bütün fənlər üzrə summativ qiymətləndirmə fənni tədris edən müəllim tərəfindən distant formada yarımillik sonunda bir dəfə olmaqla aparılır. Summativ qiymətləndirmənin nəticələri 100 ballıq şkala ilə ölçülür və qiymətləndirmədə test, inşa, çalışma, şifahi sorğu, yaradıcılıq və əl işləri, layihə kimi vasitələrdən istifadə olunur. 45-60 dəqiqə ərzində təşkil olunan summativ qiymətləndirmə nəticəsində müəyyən edilmiş ballar şagirdlərin yarımillik balları və qiymətləri hesab olunur və sinif jurnalında müvafiq qaydada yazılır.

Qaydaya görə, üzrsüz səbəbdən summativ qiymətləndirmədə iştirak etməyən təhsilalanın həmin qiymətləndirmələr üzrə balı "0" qəbul olunur. Təhsilalan summativ qiymətləndirmədə üzrlü səbəbdən (xəstəlik (tibbi arayış təqdim edildikdə), bədbəxt və fəvqəladə hadisə, sürətli internet bağlantısı və ya internetə çıxışı olmadıqda, texniki imkanları məhdud olduqda) iştirak edə bilmədikdə, mü-

vafiq qiymətləndirmə günündən sonra növbəti 1 (bir) ay müddətində onun üçün summativ qiymətləndirmə təşkil edilir. Sürətli internet bağlantısı və ya internetə çıxışı olmaması səbəbindən şagirdin qiymətləndirmədə iştirak edə bilməməsi halında təhsil müəssisəsi tərəfindən qanunvericilikdə müəyyən edilmiş tələblər gözlənilməklə şagirdin əyani formada qiymətləndirmədə iştirakı üçün müvafiq şərait yaradılması təmin olunur. Qeyd olunan müddətdə təhsilalan qiymətləndirmədə hər hansı səbəbdən iştirak etmədikdə qiymətləndirmə üzrə balı "0" qəbul olunur.

Sürətli internet bağlantısı və ya internetə çıxışı olmaması səbəbindən şagirdin qiymətləndirmədə iştirak edə bilməməsi halında təhsil müəssisəsi tərəfindən şagirdin əyani formada qiymətləndirmədə iştirakı "İmtahanlar zamanı koronavirus infeksiyasının (COVID-19) profilaktikasına dair metodiki göstərişlər" nəzərə alınaraq təmin olunmalıdır.

Distant formada summativ qiymətləndirmənin təşkili zamanı Microsoft Teams ilə yanaşı, Zoom, WhatsApp, Skype və s. digər elektron təbiiqlərdən istifadə oluna bilər.

2020-2021-ci tədris ilinin II yarımlında tədrisin və təlim-tərbiyənin distant (məsafədən) və ya əyani formada təşkil olunmasından asılı olaraq, diaqnostik və formativ qiymətləndirmələr də təşkil olunmalıdır.

"Xüsusi karantin rejimi dövründə ümumi təhsil pilləsində təhsilalanların attestasiyasının (məktəbdaxili qiymətləndirmənin) aparılmasının müvəqqəti Qaydası" xüsusi karantin rejimi dövründə ümumi təhsil müəssisələrində tədris və təlim-tərbiyə prosesinin distant (məsafədən) formada təşkil müddətində qüvvədədir.

"Microsoft" "Virtual məktəb" platformasının fəaliyyətini yüksək qiymətləndirib

"Microsoft" şirkəti Azərbaycanın "Virtual məktəb" platformasının fəaliyyətini təhlilində dair məqalə dərc edib. Məqalədə 1.3 milyon nəfərdən çox istifadəçisi olan "Virtual Məktəb" platformasının məktəbəqədər və ümumi təhsil pillələri üzrə təhsil alan şagirdlərin öyrənmə prosesini təmin etdiyi xüsusi vurğulanıb. Şirkət Azərbaycan təcrübəsini yüksək dəyərləndirərək təhsildə innovativ texnologiyaların tətbiqini və data əsaslı təhsilin gələcək perspektivlərini uğurlu qiymətləndirib.

"Virtual məktəb" kimi rəqəmsal resurslar tədrisin yerinə yetirilməsində vacib alətlər olaraq qalacaq"

Təhsil Nazirliyi yanında İctimai Şuranın məsul katibi İlqar Orucov "Microsoft" şirkətinin Azərbaycanın "Virtual məktəb" platformasının fəaliyyətinin təhlilində dair həmin məqaləsini ölkə təhsil sistemində aparılan uğurlu rəqəmsallaşmanın məntiqi sonluğu sayır: "Xatırlayırımsızsa, "Microsoft" şirkətinin pandemiyanın ilk günlərində Azərbaycanda səfərdə olan vitse-prezidenti ilə

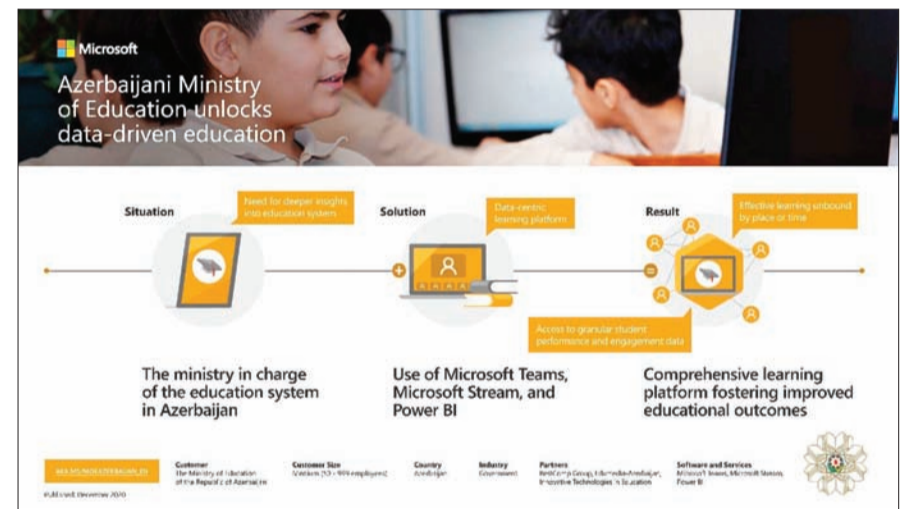
görüşündə Prezident İlham Əliyev ölkəmizdə rəqəmsallaşmaya keçid, təhsilin rəqəmsallaşdırılması istiqamətində perspektivlərlə bağlı çıxış etdi. Hələ o zaman bu istiqamətdə görülən işlərlə bağlı dövlət başçısı qəti mövqeyə ortaya qoyaraq pandemiya dövründə ölkə təhsilinin mümkün olan ən az zərərə çıxması üçün bütün vasitələrdən istifadə ediləcəyini vurğuladı. Məhz bu mövqeyin nəticəsidir ki, təhsil və elm tutumlu ölkələr belə virtual məktəbə Azərbaycandan sonra keçid etdi".

Ölkəmiz bu prosesdə sadəcə çevikliyi ilə yox, həm də təbiiq etdiyi metodlarla fərqləndi. Nəticədə bir çox ölkələrdə aparılan və təbiiq edilən Azərbaycan təcrübəsi ortaya çıxdı: "Hazırda ölkəmizdə 1.3 milyon nəfərdən çox istifadəçisi olan platformanın subyektləri də fərqlidir. Burada orta məktəb şagirdləri, orta-ixtisas və ali təhsil müəssisələrinin tələbələri, eyni zamanda təhsilverənlər üçün şərait yaradılıb. Bu gün xüsusilə tez-tez vurğulanır ki, XXI əsr təhsili rəqəmsallaşacaq. Pandemiya bu prosesi xüsusilə sürətləndirdi. Sevindiricidir ki, rəqəmsal texnologiyalar sahəsində ən qabaqcıl şirkət olan "Microsoft" təhsil sahəsində ölkəmizdə görülən işləri yüksək qiymətləndirib. Ümid edirik ki, növbəti mərhələdə təhsilin forması dəyişəcək və yeni çağırışlara uyğun olaraq əvvəlcə hibrid, daha sonra isə distant təhsilə keçə biləcəyik. Baxmayaraq ki, "Microsoft"la əməkdaşlıq çərçivəsində reallaşdırılan "Virtual məktəb" layihəsində ilk mərhələdə müəyyən problemlər oldu, ancaq sonradan bu istiqamətdə uğurlu irəliləyişlər başladı. Azərbaycan pandemiya və bu kimi fəvqəladə vəziyyətlərdə təhsilin məsafədən idarə olunması təcrübəsini ortaya qoydu. Bu layihə üzrə Azərbaycan təcrübəsi bir nümunə kimi bir çox ölkələr tərəfindən öyrənilir. "Virtual məktəb" kimi rəqəmsal resurslar tədrisin yerinə yetirilməsində vacib alətlər olaraq qalacaq".

"Pandemiyanın yaratdığı problemi "Virtual məktəb" layihəsi tamamilə aradan qaldırdı"

"Pandemiyanın yaratdığı problemi "Virtual məktəb" layihəsi tamamilə aradan qaldırdı"

Təhsil eksperti Kamran Əsədov "Microsoft" şirkətinin sözügedən məqaləsini Azərbaycan təhsilinin elektronlaşmasına verilən müsbət qiymət kimi dəyərləndirir: "Təhsil sisteminin elektronlaşması yalnız sənədlər üzərində həyata keçirilirdi. Tədrisdə elektronlaşma yox idi və bunun üçün zərurət də yaranmamışdı. Ötən ilin aprel ayından ölkə təhsilalanları üçün tamamilə yeni platforma yaradıldı.

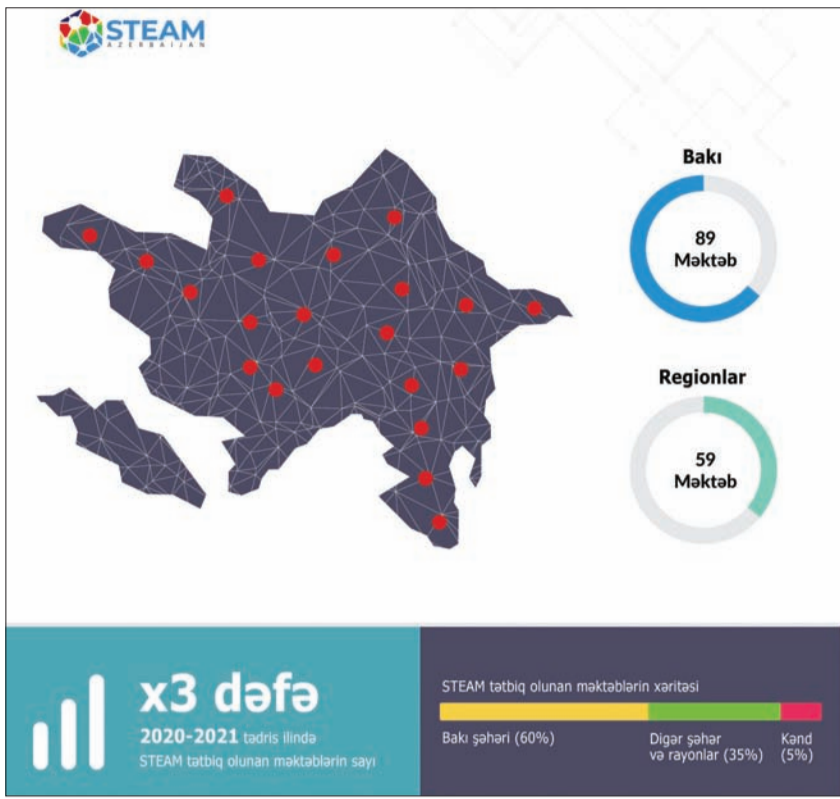
Bu platforma sayəsində məktəblilər yəni-dən sinif yaratdılar. Bu elektron sinifdə onlar dərslər keçə, fikir mübadiləsi apara bildilər. Beləliklə, pandemiyanın yaratdığı problemi "Virtual məktəb" layihəsi tamamilə aradan qaldırdı".

K.Əsədovun fikrincə, layihə təhsilin əlçatanlığını tamamilə təmin edib: "Nəzərə alsaq ki, 4447 ümumtəhsil məktəbində təhsil alan 1.6 milyon şagirdə 1.3 milyon, 150 min müəllimə 140 minə yaxını bu platformada qeydiyyatdan keçərək iştirak edir, bu, alətlərin nə qədər əlçatan olduğunu göstərir. Halbuki bu baxımdan dünyada daha ağır vəziyyət müşahidə olunmaqdadır. BMT, YUNİSEF kimi beynəlxalq təşkilatların hesabatlarında da qeyd olunub ki, pandemiya dünyada 2 milyard insanın təhsilinə mənfi təsir edib. 600 milyon insan təhsil prosesindən tamamilə kənar qalıb. Ancaq "Virtual məktəb" platformasından 1 milyon şəxs davamlı istifadə edir, məktəblilərin 100 faizi tele-dərslər vasitəsilə tədrisə cəlb olunub. Bütün alət və proqramlar vasitəsi ilə təhsilverənlər verməli

olduqları biliyi çatdırma bilirlər".

"Virtual məktəb" platformasının daha bir üstünlüyünə diqqət çəkən K.Əsədovun fikrincə, şagirdlər burada, sadəcə bilik almır, elektron qiymətləndirmə alətləri vasitəsilə onlara verilən biliklərin mənimsənilməsi də yoxlanılır: "Məhz bu platforma vasitəsilə Təhsil Nazirliyi milli qiymətləndirməni həyata keçirdi. Bu da göstərir ki, Azərbaycan təhsilinin elektronlaşması baş verib. 11 ildə getmədiyimiz yolu qısa müddətdə qət etdik. Olduqca yaxşı nəticə əldə etdik. Şagirdlər də müəllimlər də elektron resurslardan rahatlıqla istifadə edir. Elektron ineqrasiya - ənənəvi dərslər zamanı mümkün olmayan elektron dərslər, məqalələr, əlavə materiallar çoxalıb. Müəllim öz sinfini yaradır, bu platforma vasitəsi ilə dizayn verir, şagirdləri sinfində müvafiq olaraq yerləşdirir. Bütün bunlar pandemiya kimi çətin bir dövrdə təhsilin əlçatanlığına və keyfiyyətinin artmasına gətirib çıxarır".

Ruhiyə DAŞSALAHLI

Son illər Təhsil Nazirliyinin təşəbbüsü ilə ölkəmizin təhsil sistemində həyata keçirilən layihələrdən biri dünyanın bir sıra ölkələrində geniş yayılan STEAM dərsləridir. Müşahidə etdiyimiz yenilik odur ki, elm, texnologiya, mühəndislik, riyaziyyat və incəsənətin inteqrasiyasını ehtiva edən STEAM pandemiya dövründə xüsusən aktualıq qazanmaqdadır. Bu və digər suallara cavab almaq üçün STEAM-Azərbaycan layihəsinin rəhbəri İqrar Nəzərova söhbət maraqlı alındı.

- Pandemiyanın təhsil sistemlərinə təsiri göz önündədir. Hazırda azərbaycanlı STEAM iştirakçıları, müəllimlər üçün bu proses necə keçir?

- Bildiyiniz kimi, 2019-2020-ci tədris ilindən Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə Təhsil Nazirliyi tərəfindən tətbiqinə başlanılan STEAM layihəsinin məqsədi şagirdlərimizdə XXI əsr bacarıqlarının - yaradıcı və bədii düşüncə, əməkdaşlıq, həmçinin ünsiyyətin inkişaf etdirilməsi, müxtəlif proqramlaşdırma dilləri tətbiq olunmaqla innovativ texnologiyalardan istifadə edəbilmə qabiliyyətinin yüksəldilməsi, istehsal, hələ də sahibkarlıq təkəllürünün təşviq edilməsidir. Hazırda STEAM layihəsi ölkə üzrə mərkəzlə yanaşı, Bakı və Sumqayıt şəhərləri də daxil olmaqla 45 regionda 147 ümumtəhsil məktəbindən 25000-dən çox şagird və 800 müəllimi əhatə edir. STEAM dərsləri layihə tətbiq olunan məktəblərimizin VI və VII siniflərini əhatə edir və illik STEAM dərslər yükü 34 həftə olmaqla 68 saat müəyyən edilmişdir. Lakin COVID-19 pandemiyası ilə əlaqədar olaraq layihənin əyani formada həyata keçirilməsində bəzi çətinliklər yaranıb. Bu dövr ərzində STEAM məşğələlərimizdə istifadə edilmiş tədris planlarına istinad olunmaqla tədris ilinin əvvəlində epidemioloji vəziyyətin qənaətbəx olduğu rayonlarımızda əyani-məsafədən, digər bölgələrimizdə isə əsasən distant formada tədris həyata keçirilib. Belə ki, mövcud vəziyyətlə əlaqədar olaraq tədris prosesinin məsafədən formada aparılması layihəyə (layihə əsaslı öyrənmə metodu nəzərdə tutulur) əsaslanan STEAM dərslərində əyaniyin tam yerinə yetirilməsinə, istər şagirdlərin, istərsə də müəllimlərin yaxından əməkdaşlıq edərək hər hansı bir problemin/layihənin həlli istiqamətində qura biləcəkləri fəaliyyətdə yaranan çətinlik kimi qeyd edə bilərik. Problemlərin aradan qaldırılması və distant formalı tədris prosesində yüksək şagird nailiyyətlərinin əldə olunması məqsədilə STEAM məzmunlu tele-dərslər və videoçarxlar hazırlanaraq layihənin müxtəlif sosial şəbəkə səhifələri vasitəsilə izləyicilərə təqdim edilib. Özü-nütəcrəd dövründə təhsilalanlarda elmə marağın artırılması və sosial aktivliyin yüksəldilməsi məqsədilə layihə əməkdaşları tərəfindən sosial şəbəkələr - Facebook, Instagram üzərindən müxtəlif aksiyalar - #EVDƏQAL, #DƏRSDƏNƏQAL, #BİRGƏYARADAQ və s. yarışlar və müsabiqələr keçirilib, canlı yayımlar təşkil olunub. Pandemiyanın davam etməsinə baxmayaraq layihənin fəaliyyət planı uğurla həyata keçirilib. Bu dövr ərzində 700-dən çox müəllim distant təlimlərə cəlb olunub. Qeyd etmək lazımdır ki, təlim

prosesinin distant keçirilməsinə baxmayaraq, əyaniyin təmin edilməsi məqsədilə iştirakçılara bəzi avadanlıqlar çatdırılıb. Bu dövr ərzində STEAM tədris prosesinin növbəti siniflər üzrə uğurla davam etdirilməsi məqsədilə layihə mütəxəssisləri tərəfindən Azərbaycan və rus dillərində VII siniflər üçün STEAM məzmunu hazırlanaraq müəllimlərin və şagirdlərimizin istifadəsinə verilib. Keçən tədris ili üçün VI siniflər hazırlanmış məzmun daha da təkmilləşdirilərək milli kurikulumla daha sıx inteqrasiya olunub. Belə ki, əgər VI siniflər üzrə məzmununda keçən tədris ilindən "STEAM ilə tanışlıq", rəqəmsal incəsənət "Tinkerkad və 3D çap", müxtəlif mühəndislik modulları (Mexanika, Ekologiya, Elektrik mühəndisliyi), birplatalı mini kompüterlərdə (Micro:bit) kodlaşdırma kimi modullar daxil idisə, bu ildən həmin məzmunla 3D-qəpləmə işləmə bacarıqları və müxtəlif layihələrin yerinə yetirilməsi kimi yeni məzmun əlavə edilib. Eyni zamanda, yeni hazırlanmış VII siniflər üçün nəzərdə tutulan məzmunla, daha da təkmilləşdirilmiş "3D modelləşdirmə və 3D çap", "Birplatalı mini kompüterlərdə proqramlaşdırma" kimi modullarla, "Aerokosmik mühəndislik - Pilotsuz uçuş aparatları (PUA)", "CNC lazer kəsiciləri", "Biotexnologiya", "Nanotexnologiya" kimi yeni innovativ məzmun işlənilib hazırlanıb. Bütün yuxarıda sadalanan təlim modulları STEAM-in əsas fəlsəfəsini təşkil edən aşağıdakı metodoloji konsepsiyalar və peşəkarlıq yanaşmalar tətbiq olunmaqla yaradılıb. Layihəyə əsaslanan öyrənmə [PBL], Araşdırma əsaslanan öyrənmə [IBL], Mühəndisliyin Dizayn Prosesi [EDP], Oyunlar vasitəsilə öyrənmə / Kvest texnologiyalar, Toxunub xüsusiyyətləri anlamaq üçün öyrənmə (Tinkering), Qarşılıqlı öyrənmə, Mobil öyrənmə, Analogiyalar ilə öyrənmə və s. Bu innovativ metodologiyaların əsasını da fənlərarası öyrənmə və fənlərarası inteqrasiya təşkil edir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, bu dövr ərzində şagird fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi məqsədilə müəllimlər üçün tövsiyə xarakterli "STEAM-Qiymətləndirmə" vəsaiti hazırlanıb.

- Hər bir proses özündə müəyyən imkanlar vardır. Sizə elə gəlir ki, pande-

miya STEAM-in əhəmiyyətli rolunu bir qədər də gücləndirirdi?

- Qeyd etdiyim kimi, STEAM təhsil metodunun əsasında duran metodoloji konsepsiyalardan biri və mən deyirdim ki, ən başlıcası Layihə əsaslı öyrənmə (PBL) metodudur ki, burada onun əsas iki elementini diqqətə çatdırmaq istərdim: 1. Tədqiqat sualı və ya problemin qoyuluşu, onun müəyyənləndirilməsi - məqsəd; 2. Alətlər - məqsədə çatmaq vasitələri. Eyni zamanda, hər hansı bir layihənin icrası zamanı istifadə olunan digər bir yanaşma - Mühəndislik dizayn prosesinin mərhələlərini də qeyd etmək istərdim. Sual və ya İdeya, Müzakirə və ya Beyin həmləsi, Dizayn, Prototipin yaradılması, Prototipin Test olunması, Təkmilləşdirmə. Sadəcə olaraq bu mərhələlər tsiklik xarakterlidir. "Təkmilləşdirmə" - "Test" mərhələsi iterativ prosesdir, dəfələrlə təkrarlana bilər və son məhsulun inkişafına yönəlib. Bu baxımdan Mühəndislik dizayn prosesində şagirdə aşılan əsas keyfiyyətlərdən bir odur ki, hər hansı bir nəticənin qeyri-qənaətbəx

istiqamətdəki kadr (müəllim) hazırlığı və vahid STEAM tədrisi üçün müəllimlərin peşəkar inkişafına necə yanaşır? STEAM təhsilində təlim nəticələrinin ölçülməsində hansı çətinliklərlə rəqləşmə olar? Bu çətinliklər necə aradan qaldırılır? Fəaliyyətimizi bu suallar çərçivəsində qurduq. İstər beynəlxalq əməkdaşlığımız çərçivəsində, istərsə də hazırladığımız STEAM məzmunlarının milli təhsil konsepsiyasına uyğunluğu və gələcəkdə onun tərkib hissəsinə çevrilərək təhsilalanların sonrakı peşəkar inkişafında bu gün qazandıqları bilik və bacarıqların onların həyat trayektoriyasının müəyyənləşdirməsində təsirinə belə həssaslıqla yanaşırıq. STEAM metodunun sürətli yayılması və inkişafı ixtisaslaşmış kadrlar tələb edir. Bu baxımdan, şagirdlər gələcəyi planlamalı və yaşadığı dövrə uyğun ixtiralar etmək üçün hazır olmalıdır. İstər orta, istərsə də ali təhsil pilləsində tələbələrə kurikulum vasitəsi ilə STEAM mövzularına yaxşı yiyələnməlidir. Məlumdur ki, bəşəriyyətin intellektual elitasını parlaq təkəllürə malik, istəni-

əhatə dairəsinin genişləndiriləcək ölkə üzrə 50 - 100 min şagirdi əhatə etməsi hədəfimizdir. VIII siniflər üçün yeni STEAM məzmununun hazırlanması da layihənin prioritet istiqamətlərindəndir. STEAM-a artan marağı nəzərə alaraq layihənin bundan sonra da sürətlə inkişaf edərək əhatə dairəsinin genişləndirəcəyini, nəticədə cəmiyyətin çağırışlarına və tələblərinə uyğun, yaradıcı yeni nəsillə formalaşmasına öz töhfəsini verəcəyini əminliklə deyə bilərik. Növbəti tədris ilinin hədəflərindən biri də layihəyə qoşulmuş məktəb və şagirdlərimiz üçün Vahid Elektron Platformanın yaradılmasıdır. Onun şagird və müəllimlər arasında əməkdaşlığa və ümumiyyətlə, STEAM-in ölkəmizdə inkişafına böyük töhfə verəcəyi şübhəsizdir. Eyni zamanda, həm layihə olaraq, həm də ayrı-ayrı məktəblərimizi də beynəlxalq STEAM şəbəkələrinə qoşmaq planlaşdırırıq. Bütün yaş qruplarının (STEAM Kids, Junior, Senior) istifadəsi üçün nəzərdə tutulan bir neçə STEAM mərkəzləri yaradılıb və la-

STEAM əhatə dairəsinin genişləndirir

İqrar Nəzərov:
"Növbəti tədris ilindən layihənin 50-100 min şagirdi əhatə etməsi hədəfimizdir"

həndə və şəraitdə verilməli alqoritmdən kənara çıxmağı və qeyri-standart düşüncəni bacaran insanlar təşkil edir. Malik olduqları qabiliyyətlərinə adekvat olaraq, təhsil aldıqdan sonra məhz onlar inkişafın və tərəqqinin istiqamətini, təkmil prinsiplərini və onun tempini müəyyənləşdirirlər. Bu baxımdan xüsusi qabiliyyət və istedadla malik övladlarımız milli intellektual elitənin daşıyıcıları və tükənməz resursu olmaqla bərabər, həmçinin milli sərəvətimiz və gələcəyimizin təminatçılarıdır. Bz inamırlıq ki, bugünkü STEAM bilikli şagirdlərimiz gələcəkdə Azərbaycanın neft-dən asılı olmayan iqtisadiyyatını şəxsləndirmək və ölkəmizi texnologiya istehlakçılarından texnologiya istehsalçısına çevirməyə qadirdirlər.

- STEAM-in əhatə dairəsinin genişləndirilməsi, xüsusən də regionları da əhatə etməsi ilə bağlı perspektiv planlar varmı?

- Fəaliyyət planına uyğun olaraq 2021-2022-ci tədris ilindən layihənin

yaşayır. Bu müddət ərzində Şirvan Şəhər Kimya-Biologiya Təmayillü Respublika Liseyinin, Bakı şəhəri Avropa Liseyinin və Xırdalan şəhər 3 nömrəli ümumtəhsil məktəbinin nəzdində hər birinin sahəsi 600-800 kvadratmetr olan STEAM mərkəzləri yaradılıb, Gəncə və Quba şəhərlərində isə STEAM mərkəzlərinin layihələndirilməsinə başlanılıb. Ölkədəki epidemioloji vəziyyətin stabilləşməsindən sonra həmin Mərkəzlər şagirdlərimizin ixtiyarında olacaq. Mərkəzlər STEAM məzmununa uyğun lazımı innovativ texnologiyalarla tam təmin olunub. STEAM mərkəzlərinin fəaliyyətinə və bütün yaş qruplarına uyğun (6-16 yaş) məzmun hazırlanıb. STEAM mərkəzlərinin sayının 10-a çatdırılması nəzərdə tutulur. Mərkəzlərdə həmin məktəblərin şagirdləri ilə yanaşı, regionun digər məktəblərinin şagird və müəllimləri, STEAM Kids bölməsindən isə ibtidai sinif şagirdləri də bəhrələncəklər.

Oruc MUSTAFAYEV

Olimpiada dahiləri

Məlum olduğu kimi, 7-12 yanvar 2021-ci il tarixlərində Qazaxıstanın Almatı şəhərində fizika, riyaziyyat və informatika fənləri üzrə onlayn XVII Beynəlxalq Jautikov olimpiadası (IZhO) keçirilib. Azərbaycan məktəbliləri bu olimpiadada uğurla çıxış edərək 5 gümüş, 10 bürünc olmaqla, ümumilikdə 15 medal qazanıblar. Riyaziyyat fənni üzrə Təhsil Nazirliyinin tabeliyindəki Fizika, riyaziyyat və informatika təmayüllü liseyin 9-cu sinif şagirdi Fidan Qarayeva, 10-cu sinif şagirdləri Amin Cəfərzadə və Toğrul Abbasov, Bakı şəhəri 220 nömrəli məktəb-liseyin 11-ci sinif şagirdi Yusif Qasimov gümüş, Fizika, riyaziyyat və informatika təmayüllü liseyin 11-ci sinif şagirdləri Emil Xəlilov və Muhamed Nuriyev, eləcə də Bakı şəhəri 72 nömrəli məktəb-liseyin 10-cu sinif şagirdi Cavad İsmaylzadə, Bakı şəhəri 117 nömrəli tam orta məktəbin 11-ci sinif şagirdi Rüstəm Təhməzov bürünc medal qazanıb. Fizika fənni üzrə Sumqayıt şəhəri Təbiət elmləri təmayüllü gimnaziyanın 11-ci sinif şagirdi Murad Bəşirov gümüş, 11-ci sinif şagirdi Sirac Vəhyazadə və Təhsil Nazirliyinin tabeliyindəki Bakı Avropa liseyinin 10-cu sinif şagirdi Fəxriyyə Məmmədova, həmçinin Türkiyə Dəyanət Vəqfi Bakı Türk liseyinin 11-ci sinif şagirdi Ayhan Süleymanzadə bürünc medala layiq görülüb. Informatika fənni üzrə isə Təhsil Nazirliyinin tabeliyindəki Fizika, riyaziyyat və informatika təmayüllü liseyin 11-ci sinif şagirdi Emin Orucov, Bakı şəhəri 269 nömrəli tam orta məktəbin 11-ci sinif şagirdi Amin Cəlilov və Gəncə şəhəri M.Əzizbəyov adına 15 nömrəli tam orta məktəbin 11-ci sinif şagirdi Əziz Hüseynov bürünc medal qazanıb. Qeyd edək ki, informatika fənni üzrə beynəlxalq olimpiadalara hazırlıq prosesi "Azercell Telecom" şirkətinin dəstəyi ilə həyata keçirilir.

"Azərbaycan müəllimi" qəzetinə müsahibəsində Təhsil İnstitutunun İstedadlı uşaqlarla iş şöbəsinin müdiri Fuad Qarayev bilik müsabiqəsinin nəticələri barədə təəssürlərini bölüşərək qarşıda duran olimpiada təqvimini barədə də məlumat verdi.

Fuad Qarayev:

"Hədəflərimiz nəticələrimizin daha yaxşı olmasına nail olmaqdır"

Komanda işinin nəticəsi

Yeni ildə 15 medal qazandığımız Olimpiadanın nəticələri barədə danışan F.Qarayev ümumən Jautikov Olimpiadasının nəticələrini müsbət qiymətləndirir.

- Azərbaycan məktəbliləri hər ilin yanvar ayında iştirak etdikləri Beynəlxalq Jautikov Olimpiadasında 2021-ci ildə də bilik və bacarıqlarını ortaya qoyaraq seçildilər. Online formatda keçirilən olimpiadada bu il müxtəlif ölkələrdən iştirakçıların sayı əvvəlki illərə nisbətən kifayət qədər çox idi. Biz də 3 komanda ilə iştirak etmişdik. Riyaziyyat, fizika və informatika fənləri üzrə iştirak etdiyimiz olimpiadaların nəticələrini qənaətbəxş hesab etmək olar. Əlbəttə, bizim hədəflərimiz hər zaman nailiyyətlərin ən yaxşısını əldə etməkdir, ancaq istənilən halda qazanılan medallar görülən işlərin qənaətbəxş olduğuna əsas verir. Fənlər üzrə qiymətləndirsək, riyaziyyat fənni üzrə nəticələr nisbətən yaxşıdır, eyni zamanda iştirakçıların əksəriyyətinin medal qazanması müvəffəqiyyətin ayrı-ayrı şagirdlərlə deyil, tam əksinə, komandalarla görülən ümumi işin nəticəsi kimi qiymətləndirmək olar. Artıq iştirak etdiyimiz olimpiadaların əksəriyyətində, demək olar ki, gümüş medallar qazana bilirik. Düşünürəm ki, bu şəkildə, hətta daha intensiv çalışmaq və müəyyən ənənə formalaşdıqdan sonra növbəti olimpiadalarda qızıl medallar da əldə ediləcək.

"Hazırqlarımız ilboyu davam edir"

Pandemiya şəraitində şagirdlərimizin Olimpiadaya hazırlığı barədə məlumat verən F.Qarayev təsdiqləyir ki, pandemiya şəraiti istər-istəməz şa-

girdlərin hazırlıq prosesinə təsirsiz ötürmür.

- Mövcud şəraitdən asılı olmayaraq olimpiada mərkəzinin yuxarı yaş qrupu şagirdləri ilə dərslərimiz online şəkildə davam etdirilir. Online şəkildə sözügedən olimpiadada iştirak edəcək şagirdlərin seçimi həyata keçirildi. Ölkəni təmsil edəcək şagirdlər müəyyən olundu. Bilirsiniz, bizim hazırlığımız ilboyu davam edir. Çünki regional və dünya miqyaslı bir çox beynəlxalq olimpiadalarda şagirdlərimiz iştirak edir. Elə bu səbəbdən hazırlıq prosesi online şəkildə davam etdirilir, sınaqlar keçirilir və şagirdlərin daim hazırlıqlı olmaları təmin edilir.

"Məqsədimiz bütün olimpiadalara ən yaxşı şəkildə hazırlaşmaqdır"

Olimpiada komandamızın növbəti hədəfləri, qarşıdan gələn olimpiadalar və hazırlıqlar barədə danışan F.Qarayev qeyd edir.

- Mart, aprel may, iyun və iyul aylarında, demək olar ki, hər ay ayrı-ayrı fənlər üzrə müxtəlif tipli beynəlxalq fənn olimpiadalarının keçirilməsi nəzərdə tutulub. Məsələn, Qafqaz Riyaziyyat Olimpiadası, Balkan Riyaziyyat Olimpiadası, Avropa Fizika Olimpiadası, Mendeleyev Kimya Olimpiadası, Avropa Qızlar Riyaziyyat Olimpiadası, Asiya Pasifik Riyaziyyat və Asiya Pasifik İnformatika olimpiadaları və s. Məqsədimiz bütün bu olimpiadalara ən yaxşı şəkildə hazırlaşmaqdır. Bizim cari il üçün olan hədəflərimiz nəticələrimizin əvvəlki ildə daha yaxşı olmasına nail olmaqdır. Olimpiadalara hazırlıq prosesinin həm təlimçilər, həm şagirdlər üçün ağır olmasına baxmayaraq, ölkəmizin ən gözəl şəkildə təmsil edilməsinə nail olmağa çalışırıq.

Oruc MUSTAFAYEV

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
TƏHSİL NAZİRLİYİ

XVII Beynəlxalq Jautikov olimpiadasının (IZhO) medalçıları

Riyaziyyat fənni üzrə

 Fidan Qarayeva Təhsil Nazirliyinin tabeliyindəki Fizika, riyaziyyat və informatika təmayüllü liseyin IX sinif şagirdi Gümüş medal	 Amin Cəfərzadə Təhsil Nazirliyinin tabeliyindəki Fizika, riyaziyyat və informatika təmayüllü liseyin X sinif şagirdi Gümüş medal	 Toğrul Abbasov Təhsil Nazirliyinin tabeliyindəki Fizika, riyaziyyat və informatika təmayüllü liseyin X sinif şagirdi Gümüş medal	 Yusif Qasimov Bakı şəhəri 220 nömrəli məktəb-liseyin XI sinif şagirdi Gümüş medal
 Emil Xəlilov Təhsil Nazirliyinin tabeliyindəki Fizika, riyaziyyat və informatika təmayüllü liseyin XI sinif şagirdi Bürünc medal	 Muhamed Nuriyev Təhsil Nazirliyinin tabeliyindəki Fizika, riyaziyyat və informatika təmayüllü liseyin XI sinif şagirdi Bürünc medal	 Cavad İsmaylzadə Bakı şəhəri 72 nömrəli məktəb-liseyin X sinif şagirdi Bürünc medal	 Rüstəm Təhməzov Bakı şəhəri 117 nömrəli tam orta məktəbin XI sinif şagirdi Bürünc medal

17TH INTERNATIONAL ZHAUTYKOV OLYMPIAD

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
TƏHSİL NAZİRLİYİ

XVII Beynəlxalq Jautikov olimpiadasının (IZhO) medalçıları

Fizika fənni üzrə

 Murad Bəşirov Sumqayıt şəhəri Təbiət elmləri təmayüllü gimnaziyanın XI sinif şagirdi Gümüş medal	 Sirac Vəhyazadə Sumqayıt şəhəri Təbiət elmləri təmayüllü gimnaziyanın XI sinif şagirdi Bürünc medal
 Fəxriyyə Məmmədova Təhsil Nazirliyinin tabeliyindəki Bakı Avropa liseyinin X sinif şagirdi Bürünc medal	 Ayhan Süleymanzadə Türkiyə Dəyanət Vəqfi Bakı Türk liseyinin XI sinif şagirdi Bürünc medal

17TH INTERNATIONAL ZHAUTYKOV OLYMPIAD

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
TƏHSİL NAZİRLİYİ

XVII Beynəlxalq Jautikov olimpiadasının (IZhO) medalçıları

Informatika fənni üzrə

 Emin Orucov Təhsil Nazirliyinin tabeliyindəki Fizika, riyaziyyat və informatika təmayüllü liseyin XI sinif şagirdi Bürünc medal	 Amin Cəlilov Bakı şəhəri 269 nömrəli tam orta məktəbin XI sinif şagirdi Bürünc medal	 Əziz Hüseynov Gəncə şəhəri M.Əzizbəyov adına 15 nömrəli tam orta məktəbin XI sinif şagirdi Bürünc medal
---	--	---

17TH INTERNATIONAL ZHAUTYKOV OLYMPIAD

Şəhid müəllimlərimiz

Müəllimliyə başlayalı 3 il olmuşdu. Bəlli idi ki, işinin peşəkari olmaq niyyətindədi. Çox oxuyur, öz üzərində işləyirdi. Təhsilini artırmaq, şagirdlərinə daha faydalı olmaq istəyirdi. Axı, onun ixtisası müasir, ən tələb olunan, hamının öyrənmək istədiyi bir fəndir. Bilirdi ki, yetirmələrinin gələcəyi ondan asılıdır. Ona görə də 26 yaşlı informatika müəllimi Elxan Rzayev hələ özünü, sözün əsl mənasında, müəllim saymır, tələbə olmağa hazırlaşır, təhsilini artırmağa çalışırdı. Ancaq sən saydığını say, gör, müharibə nə sayır. 44 günlük Vətən müharibəsinin yarımçıq qoyduğu daha bir həyat 2 bacının tək qardaşı, 3 bacıdan birinin nişanlısı, ata-anasının tək oğlu, onlarla şagirdin gənc informatika müəllimi Elxan Rzayev oldu.

Kitabı sevdi

Sabirabad rayonunun Qəzli kəndində doğulub böyüyüb. Sözbəxan bir uşaq olub, deyir atası. Nə sözü-söhbəti, nə də dava-dalaşı olub tay-tuşlarıyla. Məktəb yaş çatanda kənddəki Babək Rəhimov adına tam orta məktəbə gedib. Atası Ariz Rzayevin sözlərinə görə, vətənpərvərliyi elə həmin illərdən hiss olunmağa başlayıb. Ən çox tarix oxuyurmuş. Ədəbiyyata və ana

Müəllim idi, tələbə olacaqdı, şəhidliyə yüksəldi

dilinə olan həvəsi kitabı ona sevdirdi. Tarixi keçmişinə, soykökünə, dininə və dilinə bağlı bir insan kimi yetişib. Kitaba olan sevgisi kəndin yollarında səmərəsiz vaxt keçirən, tində boş-boş dayanan tay-tuşlarından uzaq salıb onu. Kitaba daha da yaxın olub.

Vətənə bağlandı

Məktəbi bitirən kimi Vətən borcuna öncəlik verib. İlk dəfə onda "Öncə Vətən", - deyib. Tovuz rayonunun Əlibəyli kəndində hərbi xidmət keçib. Rəbi-təçi kimi hərbi bilik və təcürbə qazanıb. Hərbi xidmətinə başa vurduqdan sonra təhsili və gələcəyi ilə bağlı düşünməyə başlayıb.

Fidan İsmayılova nişanlısının nə qədər vətənpərvər olduğunu onu görməyə apardığı yerlərdən anlayıb. Söz vaxtına çəkər, deyiblər. Ötən ilin yanvarında Elxan yeni nişanlandı. Fidanı Bakıya gəzməyə götürüb. Fidan deyir ki, nişanlısı bütün tarixi yerləri gəzdirdi: "Qalalara, İçərişəhərə, Bakıdakı muzeylərə apardı məni. Hər yeri ilk dəfə onunla gördüm. İlk də-

fə "Şəhidlər Xiyabanı"na, Dağüstü parka getdim. Onun bayraqla bir şəkli var. Bayrağa olan sevgisi o şəkildən o qədər aydın görünür ki".

Müəllimlik yolunda ilk addımlar

Kim olacağını bilirdi, müəllim olacaqdı. Təhsilini hərbi xidmətdən qayıtdıqdan sonra davam etdirib. Bakı Kompüter Kollecinə orta ixtisas təhsili alaraq I-IX siniflərdə informatika fənni üzrə dərs demək hüququ qazanıb. Sonra müəllimlərin işə qəbulu üzrə müsabiqəyə qatılaraq Qaraqaşlı kənd tam orta məktəbində işə qəbul olunub. Müəllim olmaq, özü də peşəkari müəllim olmaq üçün təhsilini yetərsiz hesab edib. Ona görə də təhsilini artırmağı düşünüb, ancaq bunu işləyə-ışləyə etməyin yollarını axtarıb. Odu ki, öz üzərində çalışıb. Hazırlığını bir gün də olsun, dayandırmayıb. Həm 2019, həm də 2020-ci illərdə ali təhsil müəssisələrinə keçirilən qəbul imtahanlarında iştirak edib. 2020-ci ildə keçirilən imtahanların nəticələrinə görə, Sumqayıt Dövlət Univer-

sitetinin tələbəsi adını qazanıb. Bu tədris ilindən ali məktəb tələbəsi olacaq, informasiya və kompüter texnikası ixtisası üzrə bakalavr səviyyəsində qiyabi təhsilə başlayacaqdı. Amma...

Qürurla "qardaşım müəllimdir" dedim

2020-ci il sentyabrın 28-də Vətən onu da çağırdı. Cəbrayıl istiqamətində gedən döyüşlərə qatıldıqdan qısa müddət sonra müharibənin ilk yarasını aldı.

Atası ilə anası yaralı oğula baş çəkməyə gediblər. Onun istəyi ilə təndir çörəyi bişirib Ağ-

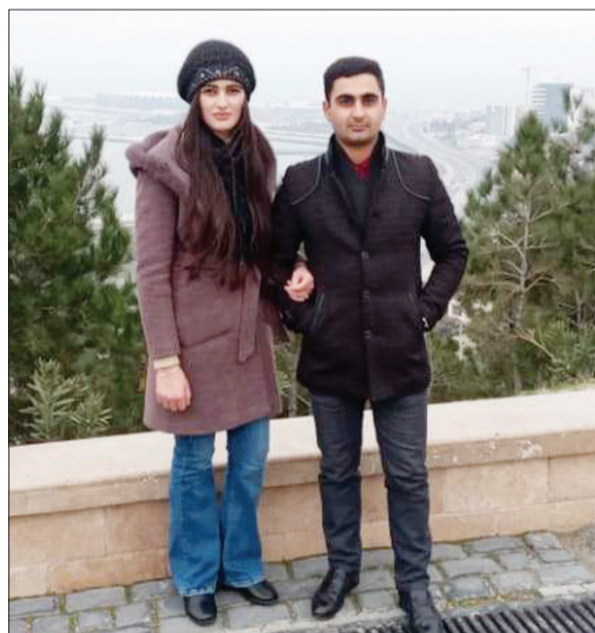
Şəhid anası Gülnarə Rzayeva:

"Mən onun üçün narahat olduqca deyirdi ki, orda uşaqlar torpaq üstündə yatır, onların da anası var"

şım müəllimdir" dedim. Bir bacının gözündə qardaşın nə demək olduğunu təsəvvür edərsiz, yəqin. Mən həmişə "Elxanın bacısıyam" dedim. Bundan sonra da Şəhid Elxanın bacısıyam. Mən yaşadığıca, o da yaşayacaq".

Məktəbin direktoru Rahim Babayevin sözlərinə görə 42 balla məktəbə müəllim təyin olunan Elxan Rzayev nizam-intizamlı, nümunəvi bir müəllim idi. Şagirdlərinin sevimli müəllimi olmağı bacarmışdı: "Şagirdləri onu çox sevirdi. Onun şəhid olması hamımızı, xüsusən də şagirdlərini sarıtdı. Ancaq əlimizdən onu unutmamaqdan

çıxıb, deyirlər. Bir ailənin yanacaq ocağını söndürən o güllə noyabının 1-də, qələbədə 10 gün əvvəl Gülnarə və Ariz Rzayevlərin tək balasına tuş gəlib. Səhəri gün onu doğma kəndində torpağa əmanət ediblər. O günü nişanlısı Fidan heç unutmayacaq: "Mənə şəhid olduğunu deməmişdilər. Amma insanların narahatlığını, toplaşdığını görüb başa düşdüm ki, daha ciddi xəbərdir. Ölümünü düşüncələrimə yaxın buraxmaq istəməirdim. Tanrıya dua edirdim ki, əlini, ayağını, hətta gözlərini itirsən, həyat yoldaşı mən olacağamsa, razıyam, onun ayağı, qolu, gözü olaram mən. Təki nəfəsi olsun".

cabədiyə apardığını deyib anası Gülnarə Rzayeva: "Özü istəmişdi, demişdi ki, sənin çörəyindən istəyirəm. Bizimlə görüşdü. Mən onun üçün narahat olduqca deyirdi ki, orda uşaqlar torpaq üstündə yatır, onların da anası var. Sanki onun qayğısına qalırım deyə günahkaram. Dedim, axı mən onlar üçün də dua edirəm, tək sənin üçün qayğılanmıram ki, istəyirdim ki, evimin, ocağımın onsuz boş olduğunu anlasın, bir az ehtiyatlı olsun. Vətəni kimi, özünü də qo-

rusun. Ona da imkan vermədi. Bir saat keçmədən israr elədi ki, uzaq yol gəlmisiz, çıxın gedin. Biz də qayıtdıq. Bir az sonra eşitdik ki, yaralanmağına baxmayaraq, artıq cəbhəyə qayıdıb".

Bacısı Aynurə arzularından danışır: "Toyunda oynayacaqdım. Nə qədər arzularım vardı onunla bağlı. Öz arzuları kimi mənim xəyallarım da puç oldu. Qardaşım həmişə qürur duydu, onun varlığından güc aldım. Sonra oxudu, məktəbdə müəllim oldu, qürurla "qarda-

başqa bir şey gəlmir. Onunla bağlı xatirə lövhəsi yaratmışıq ki, şairlərimizə vətəni onun kimi sevməyi öyrədək. "Zəfər tarixi" adlı video konfrans da keçirdik. Şagirdlərimiz və müəllimlərimizin iştirakı ilə keçirdiyimiz bu tədbirdə Vətən üçün canından keçən hər bir şəhidimizi andıq".

"Onun ayağı, əli, gözü olmağa hazır idim"

Müharibənin ailəyə vurduğu son yara bir snayper gülləsindən

Ancaq o, şəhid olmağa üstünlük verdi. Sabirabad rayonunun Qəzli kəndinin ilk şəhidi deyil. İndiyədək Qarabağ uğrunda 12 şəhid verib bu kənd.

Xatırladaq ki, qəhrəman müəllim Elxan Rzayev ölümündən sonra 3 - "Vətən uğrunda", "Qubadlının azad olunmasına görə" və "Cəbrayılın azad olunmasına görə" medalları ilə təltif edilib.

Ruhiyyə DAŞSALAHLI

Qarabağ gündəliyi

Vətən müharibəsində şücaət göstərən tarix müəllimi

Emin Piriye:
“Ancaq qələbə haqda düşünürdük”

Xızı rayon Türkoba kənd ümumi orta məktəbinin tarix müəllimi, həmçinin ədəbi cəmənin tanınmış imzalarından biri, Vətən müharibəsinin iştirakçısı, İkinci Qarabağ savaşının qəhrəmanı Emin Piriye (Piri) döyüş yoluna nəzər salırıq. O, həm də “Ədalət” qəzetinin əməkdaşdır. Prezident təqaüdüdür.

Emin Piriye 1986-cı ildə Cəlilabad rayonunun Adnalı kəndində anadan olub. Sonralar ailəsi ilə birgə Sumqayıt şəhərinə köçüb. Burada “Şərq” liseyində təhsil alıb. 2004-cü ildə Bakı Dövlət Universitetinin tarix fakültəsinə qəbul olunub.

Müəllimlik fəaliyyətinə 2016-cı ildə Siyazan rayonunun Dağ Quşçu kənd məktəbində başlayıb. Müəllimlərin işə qəbulu üzrə müsabiqədə iştirak edərək maksimal 60 baldan 56 toplayıb. Bir il burada çalışdıqdan sonra müəllimlərin iş yerlərinin dəyişdirilməsi müsabiqəsi üzrə müraciətlə hazırkı təhsil müəssisəsində işini davam etdirib.

Hərb həyatında gələcəyini öncədən müəyyənləşdirib

Universitetdən məzun olduğu 2008-ci ildə Ağdama hərbi xidmətə yollanıb. 2010-cu ilə qədər leytenant rütbəsi ilə səngər həyatı yaşayıb. Təqvim komandiri, zabit kimi qulluq edib. Həmin dövrdən qalan xatirələrini ifadə edən şəirindən:

tağım komandirinin səngərdən qvrıla-qvrıla boğuş səsi gəlir: kimsə sağdı?!

Döyüşə leytenant kimi gedib, baş leytenant kimi qaydan müəllim

2020-ci ilin iyulunda Tovuz döyüşlərində general-mayor Polad Həşimovun şəhid olması Emin

nımız 44 günlük müharibədə Müdafiə nazirinin əmri ilə baş leytenant hərbi rütbəsini alıb.

Döyüşə yollananda kitablarımı da aparıb

Savaş bölgəsinə yola düşəndə əşyaları arasına müəllifi olduğu kitablardan yerləşdirməyi unutmayıb. Hətta qızgın döyüşlər gedən vaxtlarda onun komandirliyi ilə döyüşən əsgərlərə şeirlərindən oxumağa da imkan tapıb. Mənəvi sakitliyi, ruhən güclü qalmaqı şeirlərdə tapıblar. Emin müəllim deyir ki, əsgərləri arasında yazı-pozu mühitindən uzaq, amma ədəbiyyata, poeziyaya bağlı igidləri görmək onu da çox təəccübləndirib. “Dostoyevskidən, Hüqodan danışa bildiyim, ədəbi mütəxirələr apardığım əsgərlərim vardı”.

Döyüş meydanında şeir gecələri təşkil edən komandır

Müharibə bitəndə, döyüş şəraiti başa çatanda silahdaşları ilə bir-birini daha yaxından tanımağa imkan yarandı. Şair komandır döyüş yoldaşları, əsgərləri üçün imza günü, şeir gecələri də təşkil edib, öz şeirlərini onlar üçün söyləyib. Özü də tribunası tank olub. Şeirlərini çox vaxt tankın üzərinə çıxaraq deyib.

“Ağır, ağırlı döyüş anları ilə yanaşı, bu hadisələr də həyatı-

ma yazılan xoş xatirələr kimi yadda qalacaq”.

Günün yarısı məktəbdə, yarısı qəzet redaksiyasında keçir

Emin Piriye 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra “Vətən müharibəsi iştirakçısı” medalı ilə təltif olunub. Yenidən gündəlik həyata dönmə müəllim şagirdləri ilə dərslərinə qaldığı yerdən davam edir. Təhsil sistemi onlayn platformaya daşınmazdan əvvəl Emin müəllim son illər həyatını hər gün səhər Bakıdan Xızıya dərs deməyə, günorta çalışdığı qəzet redaksiyasına qayıdaraq, işinə davam etməklə keçirir. İşdən sonra növbəti uzaq yola, Sumqayıta, evinə gedir. Məktəb yolu, qəzet yolu, döyüş yolu... Hər birində böyük zəhmət, dərin həyat təcrübəsi var.

Biz də Emin müəllimə həm müəllimlik fəaliyyətində, həm də ədəbi yaradıcılıq yolunda uğurlar arzulayırıq! Vətənin bütövlüyü, azadlığı uğrunda aparılan haqq savaşından gətirdiyi zəfər payına görə təşəkkürümüzü bildiririk!

Gülnarə İLHAM

Torpaqlarımızın azadlığı uğrunda gedən döyüşlərdə iştirak edən təhsil işçilərindən biri də Bərdə şəhər Ramiz Musayev adına İnteqrasiya təlimli internat tipli gimnaziyasının direktoru Seymur İslamovdur. Ehtiyatda olan zabit kimi Vətən müharibəsində iştirak edən direktor 44 günlük döyüşlərdə bölük komandiri vəzifəsini icra edib.

Müəllim ailəsində anadan olan Seymur İslamov 1998-ci ildə Bakı Dövlət Universitetini bitirib. Universiteti bitirdikdən sonra Bərdə rayon Təhsil Şöbəsinə metodist vəzifəsinə təyin olunur. On il müddətində metodist işləyən S.İslamov 2010-cu ildən İnteqrasiya təlimli internat tipli gimnaziyaya rəhbərlik edir.

“Məni 87 nəfər şəxsi heyətdən ibarət bölüyə komandır təyin etdilər”

Sentyabrın 29-da cəbhəyə yollanan Seymur müəllim döyüş yolundan belə danışır: “Vətən müharibəsi başlayandan 1 gün sonra mənə çağırış vərəqəsi gəldi. Bir gün sonra cəbhəyə yollandım. Qısa müddət təlim keçəndən sonra Murovdağ istiqamətində gedən döyüşlərə qatıldım. Məni 87 nəfər şəxsi heyətdən ibarət bölüyə komandır təyin etdilər. Beləliklə, döyüş tapşırıqlarını yerinə yetirməyə başladım. Hər bir əsgər torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi üçün canından keçməyə hazır idi. Lakin buna bax-

mayaraq, bir komandır kimi üzərində böyük məsuliyyət var idi. Bunu mən çox yaxşı hiss edirdim. Ona görə də hər bir əsgərə tək-tək maraqlanırdım. Çalışırdım ki, itki verməyək”.

“Əsgərlərimizdə döyüş ruhü çox yüksək səviyyədə idi”

Seymur İslamov əsgərlərimizdə müharibə zamanı döyüş ruhunun çox yüksək olduğunu deyir: “Müharibənin təxminən 12-ci günü idi. Yüksək rütbəli zabitlərdən bölüyümüza tapşırıq gəldi. Tapşırıq əsasən bölükdən 17 nəfər əsgər seçilməli idi. Həmin əsgərlər çox vacib, eyni zamanda təhlükəli döyüş tapşırığını yerinə yetirməli idi. Bu, çox çətin tapşırıq idi. Mən əsgərləri sıraya düzürdüm və vəziyyəti izah edirdim. Bu tapşırığı icra etmək üçün 87 nəfər əsgərin hamısı sırada bir addım irəli atdı. Biz çox çətinliklə bu 17 nəfər əsgəri seçə bildik. Çünki bütün əsgərlər ən çətin tapşırıqları yerinə yetirmək üçün cəfəngsənlik edirdilər. Çətinliklə də olsa biz həmin əsgərləri seçdik. Digər əsgərlərə isə söz verdik ki, növbəti tapşırıqda onları göndəririk”.

Döyüşdə şagirdlərim məni görəndə çox sevindilər

Seymur İslamov: “Müharibədə tez-tez duyğusal anlar yaşayırdım. Döyüş yoldaşlarımızı itirirdik. Yaralılarımız olurdu. Bu çox çətin anlar idi. Həmin anları sözlə ifadə etmək çox çətin idi. Biz orada bir ailə kimi idik. Vətən müharibəsi zamanı çoxlu dostlar da qazandıq. Bölüyə yeni gələndə bir də gördüm ki, iki əsgər mənə yaxınlaşdı. Həmin əsgərlərin bizim məktəbin şagirdləri olduğunu bildim. Məktəblimizin məzunları ilə xeyli söhbət etdik. Onlar mənə görəndə çox sevindiklərini dedilər. Bölüyü müddətdə olan digər əsgərlər həmin vaxt bildilər ki, mən məktəb direktoruyam. Pedaqoq olmağım müharibə zamanı bir çox məsələlərdə köməyimə çatdı. Əsgərlərə tez-tez maarifləndirici söhbətlər edirdik. Bu söhbətlər onlarda döyüş ruhunu daha da artırırıdı”.

“Müharibədən qalib ordunun qalib zabiti kimi qayıtmaq məni çox qürurlandırır”

Direktor Vətən müharibəsindən qalib bir zabit kimi qayıtdığı

Şagirdləri ilə çiyin-çiyinə döyüşən direktor

Seymur İslamov:
“Bu gün şagirdlərimizin qarşısına almaçığ çıxacağım üçün çox sevincliyəm”

na görə çox qürur hissi keçirdiyini deyir: “Şükürlər olsun ki, ordumuz haqlı olduğu müharibədə zəfər qazandı. Biz bu qələbəyə Ali Baş Komandan İlham Əliyevin qətiyyəti, əzmi, yüksək idarəçilik qabiliyyəti və müzəffər Ordumuzun qəhrəmanlığı, şücaəti nəticəsində nail olduq. Allah Şəhidlərimizə rəhmət eləsin. Qazılarımıza şəfa versin.

Müharibədən qalib ordunun, qalib bir zabiti kimi qayıtmaq məni çox qürurlandırır. Bu gün şagirdlərimizin qarşısına almaçığ çıxacağım üçün çox sevincliyəm.

Şagirdlərimizi milli ruhda tərbiyə etməyə davam etməliyik

Yetişməkdə olan gənc nəslə milli dəyərlərin dərinindən öyrətilməsinə deyən Seymur müəllim, məktəblərimizdə tərbiyə işinin bu istiqamətdə qurulmasının vacibliyini diqqətə çatdırır: “Bir təhsil işçisi kimi onu deyə bilərik ki, məktəblərimizdə milli vətənpərvərlik ruhunda tərbiyəyə həmişə böyük önəm verilir. Vətən müharibəsi bir daha sübut etdi ki, təhsil müəssisələrimiz vətənin keşiyində duran, torpaqlarımız, ümummilli dəyərlərimiz üçün canından keçən vətəndaşlar yetişdirib. Bu, Azərbaycan təhsilinin ən böyük uğurudur. Son illər təhsil sahəsində həyata keçirilən uğurlu islahatlar, məqsədyönlü şəkildə görülən işlər dövlətimizin daha da qüdrətlənməsinə, savadlı, bacarıqlı gənclərin yetişdirilməsinə rəvac verir. Düşünürəm ki, biz gələcəkdə də işlərimizi bu istiqamətdə qurmalıyıq. Yüksək intellektli, bilikli, bacarıqlı gənclər yetişdirmək ən böyük amalıdır. Yetişməkdə olan gənc nəslə tariximiz, milli-mənəvi dəyərlərimiz haqqında ətraflı məlumat verməli, mənəfur düşmənin xislətini onlara çatdırılmalıyıq”.

Niyazi RƏHİMOV

Bu gün təhsildə nə dəyişməlidir?

Cəfər CƏFƏROV,
ADPU-nun rektoru, professor

İsrayil İSGƏNDƏROV,
ADPU nəzdində ADPK-nın direktoru, dosent

Təhsil müəssisələrində ənənəvi (üz-üzə) təhsil formasının məhdudlaşdırılması dünya təhsil sistemində ciddi təsir göstərdi. 2020-ci ilin aprel məlumatlarına əsasən təhsil müəssisələrinin bağlanması Azərbaycanla 1.9 milyon (1.7 milyon orta məktəb, 200 min ali təhsil, doktorantura) olmaqla, dünyada 1.7 milyardan çox təhsiləlmə ənənəvi təhsildən kənar saxladı. UNESCO-nun məlumatına görə, 191 ölkə bütün, 5 ölkə isə qismən təhsil müəssisələrində məhdudiyət tətbiq etdi ki, bu da ümumi təhsiləlmələrin 98.4%-ni əhatə edir. Eyni zamanda, müxtəlif təhsil səviyyələrində bəzi beynəlxalq proqramlar və layihələr dayandırıldı. Əksər ölkələr gözlənilmədən qarşıya çıxan bu problemə çevik reaksiya verdilər və təhsil mümkün olan bütün vasitələrdən istifadə edilməklə davam etdirildi. Fəxredici haldır ki, Azərbaycan təhsil sistemi problemə daha çevik reaksiya verən təhsil sistemləri arasında idi. Təhsil müəssisələrinin bağlanması təkcə təhsiləlmələrə və təhsiləlmələrə deyil, həmçinin iqtisadi və sosial münasibətlərə də uzun müddət davam edəcək təsir göstərəcəkdir. COVID-19 çəkiyyətində bütün münasibətlərə (sosial-iqtisadi, lokal və global), o cümlədən də təhsil münasibətlərinə ciddi təsir göstərdi və gündəmə yəni yanaşmaların vacibliyi, ənənəvi təhsil çatışmazlıqları, rəqəmsal öyrənmənin əhəmiyyəti və s. çağırışlar gətirdi.

COVID-19 pandemiyasının təhsilə təsiri müxtəlif təhsil institutları, ekspertləri və mərkəzləri tərəfindən araşdırılır, hesabatlar yazılır və təhlil edilir. Bu araşdırmalardan biri də dünyaca məşhur tədris şirkəti olan “Pearson”-nin sifarişilə 2020-ci ilin iyun ayında “The Harris Poll” tərəfindən aparılan sorğudur. Bu sorğunun nəticələri əsasında hazırlanmış hesabatda göstərilir ki, COVID-19 təhsilin modernləşməsinin “katalizatorudur”. Təbii ki, bu araşdırmalar hələ uzun müddət davam edəcək və müxtəlif tədqiqat və hesabatlar yazılacaq.

Lakin bu gün ən azı demək olar ki, koronavirus pandemiyası nəticəsində təhsil sistemində uzunmüddətli strategiya və qaydaların yenidən işlənilməsinə ciddi ehtiyac var. Belə ki, bəzi təhsiləlmələrin təhsil müddəti uzandı, təhsil müəssisələrinin işi məhdudlaşdırıldı, təhsilin təsir imkanları məhdudlaşdı və bunların ümumi nəticəsi təhsilə olan marağı dəyişdi. Araşdırmalar və təhlillər onu göstərir ki, təhsilə maraq ənənəvi formada çıxırdı, bəzi ekspertlər koronavirus pandemiyasının təhsilə marağını azalmasına səbəb olduğunu iddia edirsə, bəzi hesabatlarda isə mövcud vəziyyətin təhsildə imkanları yaratdığı və ona inamın artdığı qeyd olunur. Bizim araşdırmamız onu göstərir ki, təhsilə maraq ənənəvi formada çıxırdı, bəzi ekspertlər koronavirus pandemiyasının təhsilə marağını azalmasına səbəb olduğunu iddia edirsə, bəzi hesabatlarda isə mövcud vəziyyətin təhsildə imkanları yaratdığı və ona inamın artdığı qeyd olunur. Bizim araşdırmamız onu göstərir ki, təhsilə maraq ənənəvi formada çıxırdı, bəzi ekspertlər koronavirus pandemiyasının təhsilə marağını azalmasına səbəb olduğunu iddia edirsə, bəzi hesabatlarda isə mövcud vəziyyətin təhsildə imkanları yaratdığı və ona inamın artdığı qeyd olunur. Bizim araşdırmamız onu göstərir ki, təhsilə maraq ənənəvi formada çıxırdı, bəzi ekspertlər koronavirus pandemiyasının təhsilə marağını azalmasına səbəb olduğunu iddia edirsə, bəzi hesabatlarda isə mövcud vəziyyətin təhsildə imkanları yaratdığı və ona inamın artdığı qeyd olunur.

ta təhsildən sonrakı təhsil imkanlarının artırılması və həyat (yaşayış) keyfiyyətinin yüksəldilməsi, iqtisadi mobilliyin təmin olunması, analitik düşünmə və düşüncələrin effektiv idarə olunması, məqsədə çatmağa və həyatda müvəffəqiyyət qazanmağa vasitə kimi xarakterizə olunur.

Bu gün təhsil sistemində nə, necə dəyişməlidir? Nə üçün dəyişməlidir? Texnoloji inkişafın təhsilə transformasiyası necə olmalıdır? Məsafədən (distant) təhsil necə

* Tələblərin və valideynlərin prioritetləri dəyişmişdir. Tələblərin əksəriyyəti yeni öyrənmə daha tez işə qəbul edənlər kimi bir düşüncə ilə yaşayır. Tələblər və valideynlər tez bir zamanda qoyduqları investisiyanı geri qaytarmaq istəyir. Bu gün çox az sayda tələbə öz dünyagörüşünü artırmaq, savadlı olmaq, həyat fəlsəfəsini anlamaq və s. barədə düşünür;

* Cəmiyyətin təhsildən gözləntiləri dəyişmişdir. Təhsilin qiymətləndirilməsində məsul şəxslər,

Təhsil nədir? Məqsədi nədir? kimi suallara müxtəlif ekspertlər müxtəlif cavablar verirlər. Hər bir ölkənin təhsil sistemi onun milli-mənəvi dəyərlərinə, milli maraqlarına cavab verməklə bərabər həm də global çağırışlara cavab verməli, dünya təhsil sistemində inteqrasiya olunmalıdır.

təşkil olunmalıdır? Bu yazıda beynəlxalq ekspertlərin, dünyanın aparıcı təhsil institutlarının bu suallara ətrafında düşüncələrinin təhlili və müəllimlərin fikirləri öz əksini tapmışdır. Məsələn, davamlı inkişaf üzrə BMT-nin 2020-ci il hesabatında da COVID-19 pandemiyasından sonrakı dövrdə davamlı inkişaf məqsədlərində ola biləcək dəyişikliklərin sırasına təhsil üzrə məqsəd (keyfiyyətli təhsil) ön sıradadır, bundan əlavə, həmin hesabatda davamlı inkişaf üçün rəqəmsal inkişafın nəticələrindən istifadənin də ön sıralara çıxacağı qeyd edilmişdir.

* Bu günün təhsiləlmələri dəyişmişdir. Bu günün tələbləri dünyanın təhsiləlmələrindən çox fərqlidir. Onlar oxumaqla bərabər işləmək niyyətindədirlər, çoxlu informasiya mənbələrinə malikdirlər, ailədə uşaq sayı az olduğundan ailənin ilk təhsil əlamətləri, qeyri-bərabər təhsilin şahidi olurlar və s;

qanunvericilərin hazırladığı normativ-hüquqi aktlar, vəkillər və valideynlərin təhsildən tələbləri, tələblərə göstərilən xidmətlərin sayını və keyfiyyətini artırırlar. Tələblər təhsil müəssisəsi seçimi zamanı təkcə təhsilin keyfiyyətini deyil, həmçinin onun xidmətlərinin spektrinə, tələblərin sosiallaşması imkanlarını da nəzərə alırlar;

* Təhsil paradigmatı qocalıb və çevik deyil, sürətlə dəyişən dünyaya çevik inteqrasiya oluna bilmir, universaldır və hər şəxsin istəklərinə adaptasiya oluna bilmir;

* Təhsil müəssisələri özlərinin klassik məqsədlərini dəyişir. Daha çox sahibkarlıq, biznes qaydalarına meyllidirlər, daha çox gəlir əldə etmək üçün müxtəlif modelləri sınaqdan çıxarırlar;

* Sənaye ilə münasibətlər dəyişir. Təhsil müəssisələrinin “əmək bazarı çıxışı imkanı veririk” kimi illüzyuaları boş çıxır, sənayenin və cəmiyyətin tələblərinə uyğun, əmək bazarında dayanıqlı fəaliyyət göstərən, daxili rəqabətdə qalıb çıxan kadrlar yetişir. Əksər müəssisələr kadrlarını

özləri yetişdirir, təlimlər və müxtəlif metodlarla bacarıqları artırır. Sənaye ilə təhsil müəssisələrinin münasibətləri çox zəifdir.

Beləliklə, təhsil müəssisəsi yüksək standartlarını və qarşılıqlı münasibətləri saxlamaqla daha effektiv yanaşma tətbiq etməlidir. Bütün bunları isə tələblərə xidmət spektrinə genişləndirməklə və təhsil xərclərini artırmadan edilə bilər. Dəyişiklikləri zəruri edən sonuncu-üçüncü amil nəzər yetirək, görürük ki, təhsilin klassik məqsədinin dəyişməsi və innovasiyalara qeyri-çevik reaksiya bu günün təhsildə əsas problem olaraq qalır. Dəyişikliklərə qeyri-çevik reaksiya əvəzinə təhsil idarəçiləri və təhsil müəssisələri müxtəlif uzunmüddətli strategiyalar hazırlayıb, davamlı innovativ yanaşmalar təqdim edirlər. Bunlar yaxşıdır, lakin bunları hazırlayan zaman nəzərə almaq lazımdır ki, təhsilin klassik məqsədləri qorusun, bir sözlə, bu innovasiyalar və uzunmüddətli planlar təhsilin klassik məqsədini dəyişməyə yönəlsə, əksər hallarda ona dağıdıcı təsir göstərir.

Qeyd olunduğu kimi, “dünən də”, “bu gün də” hər kəs qəbul edir ki, təhsilin məzmunu və təhsilə yanaşma dəyişməlidir. Bəs, bu dəyişiklik necə olmalıdır? Nəyi dəyişməlidir? Bu suallara düzgün cavab vermək üçün, ilk növbədə, təhsilin əsl məqsədinin nə olduğunu, onun fəlsəfəsini düzgün təsvir etmək lazımdır.

2021-ci ildə 100 yaşını qeyd edəcək Azərbaycan Dövlət Pedagoji Universiteti “ADPU-2021 Strateji İnkişaf Planı”nda öz missiyasını pedaqoji sahədə təhsil və tədqiqatın əsas mərkəzi olmaq kimi ifadə etmişdir.

Təhsil nədir? Məqsədi nədir? kimi suallara müxtəlif ekspertlər müxtəlif cavablar verirlər. Hər bir ölkənin təhsil sistemi onun milli-mənəvi dəyərlərinə, milli maraqlarına cavab verməklə bərabər həm də global çağırışlara cavab verməli, dünya təhsil sistemində inteqrasiya olunmalıdır. Bu günün təhsili həmçinin klassik təhsildən onlarla fərqlənir ki, bu gün insanlar təhsil alıb, ömürlərinin sonuna qədər onu istifadə edə bilmirlər, təhsil bu günün insanların heç vaxt tamamlanmayan bilməyəyi bir prosesdir, bu prosesdə daim yeniliklər və dəyişikliklər baş verir, bu dəyişikliklər bizi məcbur edir ki, biz təhsilimizi daimi yeniləyək və dəyişikliklərə çevik cavab verə bilək.

Bəzi müəllimlərin fikrincə, təhsil sisteminin əsas məqsədi gələcəyin rəqabətə davamlı işçi qüvvəsinin hazırlanması və insanların əmək bölgəsində iştirakı hazırlamaq olsa da, təhsil həm də şəxsiyyətin birlilik, bacarıq, vərdişlər və sərətişlərini və həmçinin mənəvi, sosial və yaradıcılıq potensialını formalaşdırır.

“Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda təhsil-

lin məqsədi üç maddədə göstərilmişdir. Bunları qısaca olaraq - milli-mənəvi dəyərlərə malik vətəndaş yetişdirmək, müasir təfəkkürlü və rəqabət qabiliyyətli mütəxəssis-kadrlar hazırlamaq, təhsiləlmələrin ictimai həyata və sənətinə əmək fəaliyyətinə hazırlamaq kimi ümumiləşdirmək olar. Təhsil fəlsəfəsi isə bir qrupun (təhsilverenlər) bilik və dəyərlərinin digər qrupa (təhsiləlmələrə) ötürülməsi prosesidir. Bu proses zamanı isə hər iki tərəf qarşılıqlı olaraq bir-birinin dəyişməsinə təsir göstərir. Təşkilati baxımdan isə buna davranış dəyişikliyi deyilir. Başqa sözlə, təhsilin məqsədi - təhsiləlmələrin davranışının dəyişməsidir. Davranışda dəyişiklik baş verməsi üçün isə tədris-təhsil mühiti və təhsilin məzmunu dəyişməlidir.

* *Təhsilverənlərin rolunun dəyişməsi*: Məqsədin əvvəlində qeyd olunduğu kimi, təhsiləlmələr dəyişib, sosial şəbəkələrdən istifadə bu günün tələblərini daha çox məlumatlı edib, onların təhsilverənlərdən asılılığı azalıb, demək olar ki, təhsiləlmələr və təhsilverənlərin məlumatı olmaları eyni səviyyədədir. Deməli, təhsilverənlərin rolunun yenidən nəzərdən keçirilməsinə ehtiyac vardır. Ümumiyyətlə isə professor Ş.Əsgərovun sözü ilə desək, təhsilə yanaşma və ümumi halda təhsil fenomeninə baxış, xüsusi halda təhsilverənə və təhsiləlmələrə münasibət dəyişməlidir. Artıq klassik “dərslər deyən” anlayışı yoxa çıxır, təhsilverən daha çox istiqamət verir, mentor rolunda çıxış edir, təhsiləlməyə yönəldir, individual yanaşır, daha çox nəyi öyrənməli olduğunu, necə öyrənməli olduğunu barədə istiqamətləndirir;

* *Təhsildə məsuliyyət bölgüsü yenidən formalaşır*: Təhsil prosesi çoxtərəfli bir prosesdir. Bu prosesin bir tərəfində təhsilverənlər, təhsil idarəçiləri durursa, digər tərəfində cəmiyyət, icma və valideynlər durur. Təhsilin məsuliyyəti isə bu tərəflər arasında bölünməlidir. Təhsildə məsuliyyət ancaq təhsil sisteminin və təhsilverənlərin deyil, həmçinin valideynlər və cəmiyyətin arasında bölünməsi məqsəduyğundur;

* *Təhsilverənlər və təhsil strukturunun daha sürətlə dəyişməsi*: Kütləvi informasiya vasitələrindən məlumat axını indiyə qədər olmamış dərəcədə olmaktadır. Bu isə yaradıcılıq məşğələləri üçün sonuz imkanlar yaradır. Bu imkanlara

rənlərin kommunikasiya bacarıqlarını və imkanlarının artırılmasını, müxtəlif platformalar üzərindən yaradıcılıq və müzakirələr üçün mühitin formalaşdırılmasına cəmiyyət müəyyənləşdirir;

* *Kritik və yaradıcı düşüncə bacarıqlarının və bunun üçün müvafiq tədris mühitinin formalaşdırılması*: Məlumat alqatanlığı asan və ucuz olanda onların təhlili və düzgün qərar verilməsinin əhəmiyyəti artır. Təhsilverənlərin məlumatların alınması və təhlili texnologiyalarını, doğru qərar verilməsi yollarını öyrədən tədrisə daha çox önəm verilməsi məqsəduyğundur;

* *Təhsilin mövcud tələblərə uyğun transformasiyası*: Təhsil qlobal tələblər əsasında məzmun və məqsədini formalaşdırır. Təhsil həmçinin hər bir ölkənin strateji sahəsidir və milli maraqlara, dövlətçiliyə xidmət etməlidir. Qlobal və milli maraqlar bəzi hallarda ziddiyyət təşkil edir, təhsil sisteminin milli maraqları, ənənələri qorumaqla bərabər global çağırışlara daha çevik reaksiya verən bir sistem kimi formalaşması məqsəduyğundur.

Qeyd etdiklərimiz dünya təhsil sistemində günün tələblərinə cavab vermək üçün tələb olunan əsas çağırışlardır. Dövlət olaraq biz də öz təhsil sistemimizi bu tələblərə uyğun qurmaqlı, bu çağırışlara cavab verən vətəndaş yetişdirməliyik. Hər bir ölkədə olduğu kimi, Azərbaycan da öz təhsil sistemini beynəlxalq çağırışlara cavab verən və ölkənin prioritetlərinə uyğun qurmağıdır. Belə olan halda Azərbaycan təhsilinin, Azərbaycan müəlliminin qarşısında hansı xüsusi vəzifələr durur? Azərbaycan təhsili hansı tələblər əsasında vətəndaş yetişdirməlidir?

2021-ci ildə 100 yaşını qeyd edəcək Azərbaycan Dövlət Pedagoji Universiteti “ADPU-2021 Strateji İnkişaf Planı”nda öz missiyasını pedaqoji sahədə təhsil və tədqiqatın əsas mərkəzi olmaq kimi ifadə etmişdir. XXI əsrdə dünya elm və təhsilin sürətlə dəyişən cari inkişaf şəraitində Azərbaycan müəlliminin vəzifələrini düzgün müəyyən etmək baxımından bu missiyaya doğru istiqamət-lənməş yolda aşağıdakı vəzifələrin yerinə yeritilməsi nəzərdə tutulur:

* *Təhsiləlmələrə Azərbaycan, dövlət, tarix sevgisi aşılanmalı*: Azərbaycan Respublikasının gələcək fəal vətəndaşları kimi milli kökə, milli tarixə bağlılığı ilə, buraşmış səhvlərə görə dərs çıxarmış, uğurlarla arxayınlaşmamış insanlar kimi formalaşdırılmalıdırlar;

* *Təhsiləlmələrin milli mənlik sığıcından keçməsi*: Təhsiləlmələrin gələcək dünyaya üçün bilməli olduğu məzmunu müəyyən edərək Azərbaycançılıq sığıcından keçirməli, millətine sevgisi valideynlərinə sevgidən, torpağa sevgisi böyüdüyü məhəlləyə sevgidən başlamalı və bütün milli-mənəvi sərhədlərimizə qədər uzanmalıdır;

* *Təhsiləlmələr öz ölkəsinin quruculuğuna xidmət etməli*: Təhsiləlmələr dünyanın nailiyyətlərini bilməli, istifadə etməli, amma ona aludə olmamalı, onun yaradıcılarına çevrilmək eşiği ilə yaşamaqlı, qabaqcıl cəmiyyət və dövlətlərə düşkün olmamalı, o realıyılları öz ölkəsində yaratmaq yollarını axtarmağa sövq edilməlidirlər;

* *Vətən sevgisi və müstəqil öyrənmə bacarıqlarının formalaşdırılması*: Bizim hər şeyi öyrənməyə zamanımız olmayacaq. Biz onlara 2 şeyi mütləq öyrətməliyik, bir-və-tən, torpaq və dövlət sevgisini və iki-müstəqil öyrənmə bacarığını;

* *Rəqəmsal biliklər və xarici dil bacarıqlarının formalaşdırılması*: Mütəlləq iki bacarıq da yeni nəsilə aşılanmalıyıq. Bunlardan birincisi tələb olunan minimum digital biliklər, ikincisi isə gözəl və zəngin ana dilindən sonra ikinci xarici dili - dünyanın elm dili, texnologiya dili olduğu üçün ingilis dilini mütləq öyrətməliyik.

Mənəvi-millət kök üzərində rəqəmsal bilik, bacarıqlar və dünyaya çıxış üçün ingiliscə, maraqlanacağı məzmunu əldə etməsi üçün dünyagörüş, marağ dairəsi - bax bu, bizim milli təhsilin profilini formalaşdırmağa kömək edəcək yönlərdir.

“Qarabağ Azərbaycanıdır!”

Müسابiqənin yekunlarına həsr olunmuş onlayn görüş

Bakı Şəhəri üzrə Təhsil İdarəsi (BŞTİ) tərəfindən “Qarabağ Azərbaycanıdır!” adlı intellektual müsabiqənin yekunlarına həsr olunmuş onlayn görüş keçirilib.

Görüş BŞTİ-nin müdiri Mehriban Vəliyeva, İdarənin müvafiq struktur bölmə rəhbərləri, məktəb direktorları və müsabiqənin final mərhələsinin iştirakçıları qatılıb.

Görüş Dövlət himninin səsləndirilməsi ilə başlayıb.

Müسابiqə iştirakçılarını təbrik edən BŞTİ-nin müdiri Mehriban Vəliyeva yekun tədbirin bu gün keçirilməsinin heç də təsadüf olmadığını vurğulayıb. Bildirib ki, Azərbaycanın azadlığı və ərazi bütövlüyü

üçrəndə mübarizə tarixinə qəhrəmanlıq səhifəsi kimi yazılan 20 Yanvar hadisələrinin baş verməsindən otuz bir il keçir.

İdarə müdiri Qarabağ probleminin həlli istiqamətində Azərbaycan xalqının apardığı mübarizə tarixinin bizi 20 Yanvar hadisələrindən keçirib müstəqilliyə və zəfərə qoşduğunu diqqətə çatdırıb. M.Vəliyeva 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycan Ordusunun qazandığı parlaq qələbədə bəhs edərək Vətəni sevmək, onu qorumaq, baş verən tarixi hadisələri unutmaq və gələcək nəsillərə ötürmək üçün təhsil sahəsində mühüm işlər görüldüyünü bildirib. “Qarabağ Azərbaycanıdır!” adlı müsabiqə

nin də bu istiqamətdə atılan addımlardan olduğunu söyləyib.

Müسابiqəyə qatılan 294 şagirdin hər birinin əslində bir əsgər olduğunu deyən M.Vəliyeva onlara uğurlar arzulayıb.

Çıxış edən BŞTİ-nin müdiri müavini Hüseyn Əsgərov 20 Yanvar hadisələrinin xalqımızın zəfər yolunun başlanğıcı kimi mühüm tarixi və rəmzi mənyəyə malik olduğunu vurğulayıb. Ermənistanın illərdir davam edən işğalçı siyasətinə Azərbaycan xalqının Vətən Müharibəsi ilə son qoyduğunu bildirib.

H.Əsgərov xalqımızın Ali Baş Komandanın qətiyyəti, ordumuzun əzmi sayəsində

tariximizin ən parlaq və unudulmaz zəfərlərindən birini yaşamasını, yenilməz Azərbaycan əsgərinin qəhrəmanlığını müxtəlif müsabiqələr, tədbirlər vasitəsilə məktəblərin də nəzərinə çatdırıldığını deyib.

Daha sonra “Qarabağ Azərbaycanıdır!” adlı müsabiqənin final mərhələsinin qalibləri haqqında videoçarx nümayiş olunub.

Görüş ədəbi-bədii kompozisiyalar ilə davam edib.

Qeyd edək ki, VIII-XI sinif şagirdləri arasında təşkil olunan “Qarabağ Azərbaycanıdır!” intellektual müsabiqəsinin nəticələrinə əsasən, 244 nömrəli tam orta məktəbin şagirdi Nihad Məlikov və 7 nömrəli tam

orta məktəbin şagirdi Ülvi Hüseynzadə I, 142 nömrəli tam orta məktəbin şagirdi Aysun Rüstəmovə və 290 nömrəli tam orta məktəbin şagirdi Azər Əzizov II, 45 nömrəli tam orta məktəbin şagirdi Nicat Musayev, 180 nömrəli tam orta məktəbin şagirdi Səfa Kərimli və 67 nömrəli tam orta məktəbin şagirdi Samin Hüseynov III yeri layiq görüldülər. Müsabiqədə fərqlənən 12 nömrəli tam orta məktəbin şagirdi Nicat Ağayev və 165 nömrəli tam orta məktəbin şagirdi Valeh Yusibli isə həvəsləndirici yerli tutublar. Qaliblərə BŞTİ tərəfindən diplom və hədiyyələr təqdim olunacaq.

B iologiya elmi insanların öz həyatı problemlərini həll etmək üçün yollar axtarması ilə yaranmış və insan cəmiyyəti ilə birlikdə inkişaf etmişdir. Bu problemlərdən ən birincisi qidanın əldə edilməsi idi. İnsan orqanizminin öyrənilməsi də ilk vaxtlar bu problemlərdən biri olub. Lakin biologiyamızın əsas nailiyyətləri yalnız qida məhsullarının artırılması, tibb elminin uğurları ilə məhdudlaşmadı. Zaman keçdikcə bu elmin insan orqanizminin quruluşunu, fiziologiyasını öyrənən sahələri ilə yanaşı, təfəkkürün yaranmasını, insanın ictimai həyat tərzini öyrənən sahələri də meydana gəldi. Bizim dövrümüzdə biologiya elmi təbiətdə baş verən proseslərin öyrənilməsi və cəmiyyətin inkişafı naminə istifadə edilməsi üçün zəruri biliklərin mənbəyinə çevrilmişdir. Müasir biologiya elmi insan, onun sağlamlığı, sosial mahiyyəti, psixoloji xüsusiyyətlərinə aid həyatı əhəmiyyəti olan ən vacib bilik və bacarıqları, insan və təbiət münasibətlərini əhatə edir. İnsan təbiətinin tərkib hissəsidir, onun təkamülünün məhsuludur. Təbiətdə baş verən bütün hadisələr birbaşa insana təsir edir. Müasir dövrdə bu hadisələr sonsuz-hesabsız, onların yaratdığı təsirlər isə ölçüyəgəlməz dərəcədə böyükdür. Bu baxımdan müasir biologiyamızın qarşısında çoxsaylı problemlərin həlli yollarını tapmaq vəzifəsi durur. Əsrin yeni yaranan infeksiyon və genetik xəstəliklərin qarşısının alınması, effektiv peyvəndlərin hazırlanması, əhalinin qida məhsulları ilə təminatı, su mənbələrinin, atmosfer havasının təmiz saxlanması, torpaqların eroziyadan qorunması, meşələrin məhv olmasının qarşısının alınması... və s. bütün bunlar dövrümüzün aktual problemləri olub biologiya elminin araşdırdığı məsələlərdir.

Yuxarıda qeyd edilənləri nəzərə alaraq əminliklə demək olar ki, biologiyamızın həyatımızda, gələcək nəslin maariflənməsi və tərbiyəsində rolu ilk baxışda göründüyündən daha böyükdür. Biologiya gələcəyin elmidir. Biologiya təbiətlə insanın harmoniyada yaşamasının açarıdır. Bu açardan nəinki müasir sivilizasiyanın inkişafı, həm də insanlığın mövcudluğu asılıdır. Yalnız bu sahənin biliklərinə əsaslanaraq insanların təbiətlə ehtiyatlı və anlayışlı münasibətinə, onun qanunauyğunluqlarına əməl edilməsinə, planetimizin çiçəklənməsinə nail olmaq mümkündür. İnsanın bir şəxsiyyət kimi formalaşmasında, dünyagörüşünün genişlənməsində və özününküşafında biologiya fənninin müstəsna yeri var. Biologiya insanın təbiətdə ünsiyyətində və cəmiyyətdə inteqrasiyasında əsas təkanverici vasitədir və onun dünyanı sağlamlıq düşüncə stüzüdükdən keçirərək yaradıcı münasibətlə öyrənməsini, ətraf aləmə qayğı ilə, qoruyucu və bərpəedici yanaşmasını təmin edir.

Bugünkü şagirdlər sabahın qurucularıdır. Deməli, təbiəti bilmək, öyrənmək, ətraf mühitə, sağlamlığa qarşı diqqətli olmaq məktəbdən formalaşmalıdır. Müasir insanın həyatında ekoloji tərbiyə çox əhəmiyyətlidir. Ekoloji tərbiyə estetik tərbiyə ilə əlaqəlidir: təbiətdəki gözəlliyi duymaq qabiliyyəti insan şəxsiyyətinin formalaşmasında mühüm yer tutur. Təbiətə sevgi şagirdlərdə həm də vətənpərvərlik və humanizm hissləri tərbiyə edir. Əminəm ki, ətraf mühitin problemləri bu məsələyə lazımcı qiyət verilməməsi nəticəsində yaranır. Gələn düşünək: biologiya bilikləri zəif olan gənc öz təsərrüfat fəaliyyətində təbiətdəki əlaqələrə nə dərəcədə həssas yanaşar bilər? Beləliklə, mühit amilləri yarırsız hala düşür, yaşlılıqlar və heynanlar qorunmur, ümumiyyətlə, təbiətə münasibət dəyişir. Paralel olaraq onlar qeyri-sağlam həyat tərzindən qazanılan xroniki xəstəliklər,

qohum nikahlardan dünyaya gələn xəstə nəsil və s. bu kimi problemlərdə də üzəlişirlər.

Biologiyamızın ən əhəmiyyətli sahələrindən biri olan anatomiyanı hər bir kəs bilməlidir. Səkkizinci sinifdə şagirdlər insan orqanizminin quruluşu, fizioloji prosesləri, gigiyena qaydalarını öyrənirlər. İlk yardım göstərilməsi üsulları ilə tanış olurlar, lazımi bacarıqlara yiyələnirlər. Belə bacarıqlar, heç şübhəsiz, onlara həyat yolunda kömək göstərə bilər. Keçid dövrü zamanı yeniyetmələrdə öz bədənində baş verən dəyişikliklərlə bağlı müəyyən suallar yaranır. Bir çox hallarda şagirdlər ailə üzvləri ilə bu suallar ətrafında danışmağa utanırlar. Onlar axtarıqları cavabı anatomiya dərslərində tapırlar. Al-dıqları biliklər onları xəstəliklərin qarşısını almaq üçün profilaktik tədbirlər haqqında məlumatlandırır, xəstəliklərin yaranmasına səbəb olan amillərlə tanış edir.

Yuxarı siniflərdə biologiya fənni şagirdlərə həyatı vacib bilik və bacarıqları verilməsinə nəzərdə tutur. Bu mərhələdə şagirdlərə həyatın yaranması, inkişafı, molekulyar səviyyədən mürəkkəb biosistemlərə qədər həyat təzahürünün mövcudluğu, onların bir-biri ilə və ətraf mühitlə qarşılıqlı təsiri öyrədilir. Uşaqlar Yer planetində həyatın yaranması və bunun yenidən təkrar ola biləcəyi, gen mühəndisliyi, bu sahədə atılan ilk addımlarla tanış olurlar.

Mən biologiya fənninə marağım, diqqətin artırılmasına nail olmaq yollarını müəyyən etməyə çalışıram. Müəllim peşəsi bütün dövrlərdə ən hörmətli peşə hesab olunub. Ona görə yox ki, o, ən biliklidir, ona görə ki, o öz bilik və bacarığını ötürə bilər, başa düşülməyən izah edir, insanları yönəldir, onların həyat yoluna işıq salır.

Biologiya müəllimi olaraq vəzifəm şagirdlərə bioloji biliklərin nə dərəcədə əhəmiyyətli olduğunu anlatmaq, onlara bu fənnin gələ-

cəkərdə həm özlərini, həm də ətraf mühiti başa düşməkdə kömək edə-çünə inandırmağa çalışmaqdır. Nə qədər faydalı, humanist bir fənni tədris etdiyimi bilir, hər dəfə dərşə girərkən bu suallar ətrafında fikirləşirəm: şagirdlərimdə tədris etdiyim fənnə qarşı marağı neçə artır bilərəm? Necə edə bilərəm ki, biologiya dərsləri daha yaradıcı və yadda qalan olsun?

Biologiya fənnində tədrisin səmərəliliyi dərşin hansı şərəitdə keçilməsindən asılıdır. Müasir dövrdə əyani vasitələrdən, informasiya texnologiyalarından geniş istifadə edilir, mövzularla bağlı qısa filmlər, videoçarxlara baxılır. Mövzulara aid kitabça, bukletlərdən istifadə etmə marağın artmasında əhəmiyyətli təsir göstərir. Ancaq, kompüter texnologiyaları təbiətdə canlı təməsi, canlı müşahidəni əvəz edə bilməz. Biologiya dərsləri əyaniyi sevdir. Biologiya dərsləri praktiki işlərlə, fakültativ məşğələlərlə, ekskursiyalarla, çöl praktikaları ilə, təcrübələrin qoyulması və s. ilə paralel həyata keçilməlidir.

Bütün bunlara baxmayaraq dərşlərimin orijinal, canlı keçməsinə çalışıram. Bir neçə nümunə çəkmək istəyirəm. “Bitkilərin tozlanması” mövzusu keçdiyim zaman şagirdlər tozlanma hadisəsini, bunun çox mü-

hüm bir proses olduğunu, bu işdə həyətə, xüsusilə anıların əhəmiyyətli vəzifə yerinə yetirdiyini öyrənirlər. Şagirdlər “Anıların qət etdikləri yol” adlı esseni yazdıqda anıların qorunmasını nə qədər vacib olduğunu, onların heç də insanları sancmaq üçün yaranmadığını öz sözləri ilə təsdiq edirlər. “Bitkilərin torpaqdan qidalanması” mövzusu keçilən zaman şagirdlər bitkilərin qidamı torpaqdan necə alınmasını öyrənirlər. Dərşimin əsas məqsədi “Yaxşı məhsul verən bitki yetişdirmək üçün nə etmək lazımdır?” sualı ətrafında olur. Yalnız yanaşma belə olduqda şagirdlər bitkinin inkişafında mineral maddələrin, gübrələmənin, suyun, hətta şitilləmənin nə qədər mühüm olduğunu başa düşürlər. Bitkilərin vegetativ çoxalmasını keçərkən dərşdə qarşısı həyətəyən sahələrdə, sinif otaqlarında bitkilərin necə çoxaldılmasını öyrənmək kimi məqsədlər qoyulur. Şagirdlər özləri sərbəst şəkildə bitkilərin vegetativ yolla çoxaldılması ilə məşğul olurlar. “Fotosintez” prosesini izah edərkən çalışıram şagirdlərim başa düşsünlər ki, onların həyatı əllərini atıb etinasızca qırdıqları yarpaqlardan asılıdır. Anatomiya dərşlərində “Tənəffüs” bölməsində “Ağciyərlərin hava tutumu” mövzusu keçirdiyim zaman şagirdlərim sinif otağının sahəsini təxmini ölçür, bir

İnsan və cəmiyyətin inkişafında biologiya elminin rolu

Təbiətə sevgi şagirdlərdə vətənpərvərlik və humanizm hissləri tərbiyə edir

dəqiqədə tənəffüs zamanı xaric etdikləri karbon qazının miqdarını sinifdə olan şagirdlərin sayına, alman rəqəmi isə 45 dəqiqəyə vuraraq bir dərş zamanı sinif otağında karbon qazının artmasını hesablayırlar. Beləliklə, onlar otağın havalandırılmasının nə qədər vacib olduğunu başa düşürlər. Təcrübədən bilərəm ki, bu formada keçilən real dərşlərin səmərəsi böyükdür.

Biologiyani öyrənmək maraqlıdır, ona görə ki, hər bir şagird mikroskopla bitki toxumasına baxıb onun quruluşunu, sitoplazmanın hərəkətini müşahidə edərkən özü üçün yeni kəşflər edir. Genetika bölməsi keçirdiyi zaman irsiyyətin qanunauyğunluqları ilə tanış olurlar və özləri genetik kimi hiss edir. Biologiya kabinetlərində insan skeletinin modelini diqqətlə, ətraflı nəzərdən keçirmək, sümüklərə əllə toxunmaq mümkündür.

Müasir dövrümüzdə biologiya müəllimləri geniş mənada yer üzündəki həyatın sağlamlığı uğrunda çalışırlar. Onlar şagirdlərə təbiəti, onun davamlı inkişafı üçün qorunması yollarını izah edir, dərşlərdən alınan biliklərdən faydalanmağı, əldə olmuş bacarıqlardan gündəlik həyatlarında istifadə etməyi öyrədirlər.

Müasir biliklər yalnız dərşlərdə yazılan mövzularla məhdudlaşmır. Əgər müasir şagirdlər bilikli və savadlı olmaq istəyirlərsə, onlar mütləq daha ətraflı öyrənməyə çalışsınlar. Bu yolda isə onlara müəllimləri kömək etməlidir. Müəllimlər daha çox təmasda olmaları üçün, fakültativ məşğələlər keçirməlidir. Fakültativ məşğələnin məqsədi şagirdlərə ayrı-ayrı mövzularla bağlı daha dərin bilikləri ötürməyə imkan verir. Fakültativ məşğələlərə şagirdlər könüllü qoşulurlar, qruplar sərbəst eksperimentlərin qoyuluşuna, müşahidələrinə, yeni biliklərin öyrənilməsinə imkan əldə edir. Həm fakültativ məşğələlər, həm də laboratoriya dərşləri zamanı qoyulan biolo-

ji eksperimentlər qısamüddətli və uzunmüddətli olur. Qısamüddətli eksperimentlər botanika dərşlərində keçirilən toxumun tərkibinin öyrənilməsinə, yarpaqlarda nişastanın təyini və s. kimi işləri nəzərdə tutur. Daha sadə təcrübələrin aparılması və müşahidəsi, məsələn, toxumun cü-cürməsi şəraitinin və suyun yarpaqlarda buxarlanması öyrənilməsi şagirdlərə əvvə tapşırıq kimi verilib, dərşdə isə nəticələr yoxlanıla bilər.

Uzunmüddətli eksperimentlərə mineral maddələrin yerləyiləməsinin böyümə və inkişafına təsiri, toxumların sıx əkilməsinin məhsuldarlığa təsiri və s. misal göstərmək olar. Bu tip təcrübələri şagirdlər həm laboratoriyada və həm də həyətəyən sahələrdə apara bilərlər. Şagirdlərə təcrübənin nəticələrini müqayisə etmələri diqqətlə, ətraflı nəzərdən keçirmək, ölçmələr aparır, cədvəllərdə müəyyən qeydlər edirlər, nəticələr isə dərşlərdə müzakirə olunur. Bu cür praktiki işlər şagirdlərdə diqqətli işləmə, məlumatların diqqətli ötürülməsi, müşahidə etmək bacarığını artırır. Müqayisəetmə bacarığının və gələcək də elmi işləri aparmaq istəyinin aşılmasında böyük rol oynayır. Şagirdlərimlə ağacəkmə aksiyalarında iştirak etdikdən sonra onların öz işləri ilə nə qədər qürur duyduqlarının şahidi olmuşam. Təmizlik aksiyalarında ərazilərin təmizlənməsində şagirdlərimin yorulmadan, can-başla iştirak etdiklərini fərş hissi ilə izləmişəm. Əminəm ki, biologiya dərşlərinə belə münasibət bəslənsə, bu gün parta arxasında əyləşən uşaqlar sabah təbiətə harmoniyada yaşayan, onun qayğısına qalan gənclərə çevriləcəklər.

Xanım MURADOVA,
132-134 nömrəli Təhsil Kompleksinin biologiya müəllimi, “Tərəqqi” medallı

AzTU ilə MDU arasında 2019-cu ildə imzalanmış Anlaşma Memorandumu çərçivəsində qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın inkişafı cari tədris ilinin payız semestri ərzində uğurla davam etdirilmiş və bu istiqamətdə əhəmiyyətli addımlar atılmışdır. Ölkəmizin nüfuzlu ali təhsil müəssisələrindən biri olan AzTU-nun zəngin tədris, metodiki və elmi bazasından faydalanmağa geniş imkan yaradan bu əməkdaşlıq MDU-nun Mühəndislik fakültəsinin potensialının gücləndirilməsinə və kadr hazırlığının keyfiyyətinin yüksəldilməsinə mühüm töhfə vermişdir. Hesabat dövründə AzTU ilə birlikdə keçirilmiş "Azərbaycanda rəqəmsal ödənişlərin tətbiqi: reallıqlar və perspektivlər", AzTU-nun 70 illik yubileyinə həsr olunan "Cəmiyyətin innovativ infrastrukturunun formalaşmasında informasiya texnologiyaları sənayesinin artan rolu" mövzularında nəzəri-praktiki seminarlar uğurlu və məhsuldar olmuşdur. Cari tədris ilindən etibarən AzTU-nun bir professoru və bir dosenti davamlı əsaslarla (0.5 ştat) MDU-nun Mühəndislik fakültəsində tədris prosesinə cəlb olunmuşdur.

MDU Azərbaycanın qabaqcıl və qocaman ali təhsil müəssisələrindən biri olan ADNSU ilə əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsinə xüsusi önəm verir. Bu çərçivədə 2020-ci ilin 25 dekabr tarixində MDU-nun təşəbbüsü ilə ADNSU-nun 100 illik yubileyinə həsr olunan birgə onlayn tədbir keçirilmişdir. İki universitet arasında tələbə və müəllim mübadiləsinin həyata keçirilməsi, birgə tədqiqatların aparılması, ortaq layihələrin icra edilməsi, MDU tələbələri və müəllimlərinə ADNSU-nun zəngin kitabxanasına çıxış imkanının verilməsi, MDU-nun gənc əməkdaşlarının ADNSU-da doktorantura səviyyəsində təhsil alməsi və digər istiqamətlər üzrə qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi məsələləri barədə ilkin razılıq əldə olunmuşdur.

Dünya səviyyəli universitet olmaq yolunda sürətlə irəliləyən UNEC ilə uğurla davam etdirilən qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq daha çox MDU-nun İqtisadiyyat və idarəetmə fakültəsinin modernləşdirilməsini hədəfləmişdir. UNEC ilə 2019-cu ildə imzalanmış əməkdaşlıq müqaviləsi çərçivəsində MDU tələbələri, magistrantları və əməkdaşları UNEC-də təşkil olunan əksər konfranslarda və təlimlərdə fəal iştirak etmişdir. 2020-ci ilin 31 avqust - 4 sentyabr tarixlərində MDU-nun 100-ə yaxın professor-müəllim və inzibati-texniki heyət üzvü UNEC tərəfindən təşkil olunan "Distant təhsildə tədrisin təşkili və metodik təminatı" mövzusunda onlayn təlimlərdə iştirak etmişdir.

Beynəlxalq əməkdaşlıqda yeni uğurlar

Erasmus+ programı

MDU Avropa İttifaqının Erasmus+ proqramı çərçivəsində həm potensialın gücləndirilməsi, həm də tələbə və müəllim mübadiləsi layihələrində fəal iştirak xüsusi diqqət yetirir. Payız semestri ərafında MDU "Erasmus+" proqramı çərçivəsində qalib elan edilmiş "Sahil ekosistemlərinin iqlim dəyişikliyinə uyğunlaşması üçün geoməkan mühəndisliyi üzrə yeni kurslar" ("New Courses in Geospatial Engineering for Climate Change Adaptation of Coastal Ecosystems" - GEOCLIC) layihəsinin tərəfdaşlarından biridir. Ali təhsildə potensialın gücləndirilməsinə xidmət edən yeni layihənin 2021-2023-cü illərdə icra edilməsi nəzərdə tutulur. Layihənin icrası çərçivəsində Almaniya, Niderland, Litva və Rumıniya universitetlərinin müsbət təcrübəsi öyrəniləcəkdir. Layihə çərçivəsində tərəfdaş universitetlərdə müvafiq ixtisaslar üzrə kurikulaların təkmilləşdirilməsi, laboratoriyaların və virtual otaqların yaradılması nəzərdə tutulmuşdur.

Siegen Universiteti (University of Siegen)

Cari tədris ilinin əvvəlində MDU ilə Almaniyanın Siegen Universiteti arasında əməkdaşlığın əsası qoyulmuşdur. 2020-ci ilin noyabr-dekabr aylarında iki universitet arasında "Sahibkarlıq bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi" mövzusunda birgə layihə reallaşdırılmışdır. Layihə çərçivəsində onlayn formatda təşkil edilmiş təlimlərdə MDU-nun inzibati və akademik heyət üzvləri, tələbə, magistrant və doktorantları fəal iştirak etmişdir. Almaniyanın Siegen Universitetinin professor-müəllim heyəti, Prime Academy komandasının üzvləri və uğurlu sahibkarlıq təcrübəsi olan iş adamları tərəfindən keçirilmiş təlimlər biznes-planların hazırlanması, startapların yaradılması, maliyyə mənbələrinə çıxış yolları və digər mövzularda həyata keçirilmişdir. Layihə çərçivəsində onlayn formatda təşkil edilmiş təlimlərdə MDU-nun 11-12 dekabr tarixlərində Prime Academy (Almaniya) tərəfindən təşkil edilən beynəlxalq müsabiqədə iştirak imkanı qazanmışdır. Onlayn formatda keçirilmiş beynəlxalq müsabiqədə Azərbaycanı MDU-nun 3 komandası təmsil etmişdir. Ümumilikdə 13 komandanın iştirak etdiyi beynəlxalq müsabiqənin nəticələrinə əsasən, MDU-1 komandası fəxri 5-ci yeri layiq görülmüşdür.

Şahin BAYRAMOV,

Mingəçevir Dövlət Universitetinin rektoru

Mingəçevir Dövlət Universiteti: yeni çağırışlar və nailiyyətlər

(Əvvəli 8 yanvar tarixli sayımızda)

Kəmərlər və Yol Universitetləri Alyansı (UAB&R)

2020-ci ilin 27 noyabr tarixində MDU-nun rektoru UAB&R-in "Post-pandemiya dövründə beynəlxalq əməkdaşlıq və mübadiləyə yeni yanaşma" mövzusunda keçirdiyi beynəlxalq konfransa iştirak etmişdir. Çin Xalq Respublikasının Lanzhou Universiteti (Lanzhou University) və Qansu Əyalətinin Təhsil Departamenti tərəfindən birgə təşkil olunan tədbirə 17 ölkədən 60-ya yaxın universitetin rektorları qatılmışdır.

MDU-nun rektoru konfransda "Post-pandemiya dövründə Bir Kəmərlər və Bir Yol

Qabaqcıl universitetlərlə faydalı əməkdaşlıq modeli

2020-ci ilin dekabrında MDU ilə Almaniya Beynəlxalq Əməkdaşlıq Cəmiyyətinin (GIZ) Bakı nümayəndəliyi arasında əməkdaşlıq çərçivəsində "MDU-da Karyera Mərkəzinin yaradılması və inkişafı" layihəsinin icrasına start verilmişdir. Layihə çərçivəsində MDU-da yaradılacaq Karyera Mərkəzinin bütün zəruri ofis avadanlıqları ilə təchiz olunması və yeni struktur bölmənin fəaliyyətinin təşkilinə texniki yardım göstərilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Karyera Mərkəzinin əsas məqsədi əmək bazarında rəqəbat qabiliyyətliliyinin yüksəldilməsi, karyera seçimi və məşğulluq problemlərinin həlli, işəgötürənlərlə əlaqələrin yaradılması, ali təhsilin növbəti səviyyələrində təhsilin davam etdirilməsi və karyera inkişafı kimi vacib məsələlərdə təhsilənlərə və məzunlara köməklik göstərilməsindəndir ibarət olacaqdır.

Almaniya Beynəlxalq Əməkdaşlıq Cəmiyyəti (GIZ)

Layihə çərçivəsində "Karyera məsləhətçiləri" təlimlərinin keçirilməsinə başlanmışdır. İki ay müddətində davam edəcək təlimlər karyera məsləhətçisinin bacarıqları və məsuliyyəti, insan inkişafı nəzəriyyələri, karyera planlaşdırılması, əmək bazarı və gələcək bacarıqlar, iş axtarışı alətləri, iş müsbətlərinə hazırlıq, tənzimləmə, kommunikasiya, nəticilik, təqdimat bacarıqları, karyera mərkəzinin effektiv idarə edilməsi və digər mövzuları əhatə edəcəkdir.

Avropa Ali Təhsil Məkanı (EHEA) ölkələrin Nazirlər Konfransı

2020-ci ilin 19 noyabr tarixində EHEA üzv-ölkələrinin onlayn formatda keçirilmiş növbəti Nazirlər Konfransında MDU da təmsil olunmuşdur. Tədbirdə EHEA üzvü olan 48 ölkənin təhsil nazirləri, o cümlədən Azərbaycan Respublikasının Təhsil naziri Emin Əmrullayev iştirak və çıxış etmişdir. Nazir çıxışında ölkəmizdə ali təhsil sahəsində həyata keçirilən islahatlar və son dövr ərzində bu sahədə əldə olunan uğurlardan bəhs etmişdir. İtaliyanın sədrliyi ilə baş tutan tədbirdə EHEA-nın gələcəyi, inkişaf və əməkdaşlıq perspektivləri müzakirə edilmiş, inklüzivlik (sosial inklüzivlik), innovativlik, əməkdaşlıq və mobil növbəti onillikdə ali təhsilin əsas dəyərləri və inkişaf hədəfləri kimi qeyd edilmişdir.

təşəbbüsü regionu universitetləri arasında əməkdaşlıq: yeni çağırışlar və imkanlar" mövzusunda məruzə ilə çıxış etmişdir. Məruzədə ali təhsilin COVID-19 infeksiyasının ən çox təsir etdiyi sahələrdən biri olması, universitetlərin təhsil və elmi fəaliyyətində tamamilə yeni alətlərdən istifadənin zəruriliyi, məzunlarda fərqli mədəniyyətlərə sahib cəmiyyətlərdə çalışmaq imkanı verən bacarıqların yaradılmasının vacibliyi, məsafədən təhsil sahəsində Azərbaycan təcrübəsinin xüsusiyyətləri, MDU-nun UAB&R-a üzv olmaq niyyəti və digər məsələlər qeyd edilmişdir.

Bacarıqların inkişaf etdirilməsi

Turizm sahəsi üzrə birgə layihə

Turizm sənayesi üçün ali təhsilli mütəxəssis hazırlığı həyata keçirilən MDU-da bu istiqamət üzrə tədrisin məzmununun təkmilləşdirilməsinə, eləcə də professor-müəllim və tələbə heyətinin praktiki bilik və bacarıqlarının inkişaf etdirilməsinə xüsusi diqqət yetirilir. 2020-ci ilin noyabr-dekabr aylarında MDU-nun təşkilatçılığı, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Turizm Agentliyinin dəstəyi, Azərbaycan Turizm və Məncement Universitetinin (ATMU), Mingəçevir Turizm Kollecinin tərəfdaşlığı ilə "Turizm sahəsi üzrə kadr hazırlığında yeni çağırışlar: təcrübə və karyera imkanları" mövzusunda birgə layihə reallaşdırılmışdır. MDU-da "Turizm və otelçilik" ixtisası üzrə kadr hazırlığı prosesinə töhfə məqsədilə sözügedən layihə çərçivəsində "Azərbaycanda Destinasiya Məncementi Təşkilatları (DMT) və Şəki Regional DMT-nin iş prinsipləri", "Sosial davranışların xidmət sahəsində rolu və karyera", "Turizm üzrə təhsilin karyerada rolu: ATMU təcrübəsində", "Turizm və mehmanxana işinin təşkilində kadrların yetişdirilməsi və komanda işi" mövzularında 4 modul onlayn təlimlər təşkil edilmişdir. Təlimlər respublikamızın turizm sənayesi sahəsində fəaliyyət göstərən təcrübəli mütəxəssisləri tərəfindən keçirilmişdir.

Məsafədən təhsil üzrə təlimlər

Cari tədris ilinin payız semestrində MDU-nun administrativ heyəti, müəllim və texniki işçiləri üçün "Microsoft Teams Proqramı və onun imkanları" mövzusunda mütə-

madi təlimlər keçirilmişdir. Təlimlərin keçirilməsində məqsəd pandemiya dövründə məsafədən təhsil zamanı MDU əməkdaşlarının "Microsoft Teams" proqramında qazandıqları təcrübələrini daha da genişləndirmək, bununla da universitetdə məsafədən tədrisin keyfiyyətini yüksəltmək olmuşdur.

Amerikalı professor MDU-nun müəllimi statusunda

ABŞ Dövlət Departamentinin maliyyələşdirdiyi "English Language Fellow" təqatid proqramı çərçivəsində Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetində fəaliyyət göstərən ingilis dili mütəxəssisi Richard Schlicht cari tədris ilinin payız semestrində MDU-da tədris prosesində fəal iştirak etmiş, bakalvriat səviyyəsində "Xarici dil müəllimliyi (ingilis dili üzrə)" ixtisası üzrə təhsil alan dördüncü kurs tələbələrinə "Xarici dil-də oxu və nitq" fənnini tədris etmişdir. Onlayn formatda keçirilən dərslər tələbələrin xarici dildə oxu və nitq bacarıqlarının inkişafına mühüm töhfə vermişdir.

44 günlük Vətən müharibəsi və Böyük Zəfər

2020-ci il Müzəffər Ali Baş Komandanımızın və rəşadətli Azərbaycan Ordusunun sayəsində tarixi Zəfər ili kimi xalqımızın yaddaşına qızıl hərfələrlə əbədi həkk olunmuşdur.

30 illik həsrətə son qoyan 44 günlük Zəfər yürüşündə MDU-nun tələbə, məzun və əməkdaşları da həm ön cəbhədə, həm də arxa cəbhədə fəal iştirak etmiş, yüksək həmrəylik nümayiş etdirmişlər.

Torpaqlarımızın azad edilməsi uğrunda gedən döyüşlərdə MDU-nun 4 əməkdaşı, 120-dən çox tələbə və məzun iştirak etmişdir. Universitetin 5 məzun şəhidlik zirvəsinə uralmışdır. Döyüş tapşırıqlarını şəərəflə və uğurla yerinə yetirmiş, mərdlik və igidlik göstərmiş qəhrəman tələbə və məzunlarımız ölkə başçısı tərəfindən medallarla təltif edilmişdir.

MDU-nun gənc əməkdaş və tələbələri düşmənlər tərəfindən yayılan saxta və təxribatçı məlumatların qarşısının alınması, Azərbaycan həqiqətlərinin beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılması işinə töhfə vermək məqsədilə Vətən müharibəsi zamanı informasiya mübarizəsində fəallıq göstərmiş, sosial şəbəkələrdə müxtəlif dillərdə işğalçı öl-

kənin insanlığa qarşı yönələn müharibə cinayətləri barədə geniş məlumatlar paylaşmışlar.

Vətən müharibəsi dövründə MDU kollektivi "Asan Könüllüləri" təşkilatının təşkilatçılığı ilə keçirilən "Əsgərə Məktub" layihəsində fəal iştirak edərək Azərbaycan əsgərinə mənəvi dəstək göstərmişdir.

Ordumuzun maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi sahəsində aparılan işlərə töhfə vermək məqsədilə, Elmi Şuranın müvafiq qərarı ilə MDU-nun hesabından Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrinə Yardım Fonduna 15 min manat vəsait köçürülmüşdür.

Qəhrəman şəhidlərimizin öz xatirəsinin ehtiramla anılması və onların adlarının uca tutulması, cəsur əsgər və zabitlərimizin keçdikləri şəərəfli döyüş yolları, göstərdikləri şücaət və vətənpərvərlik nümunələri barədə məlumatların tələbə gənclər arasında təbliğ edilməsi MDU-nun əsas fəaliyyət istiqamətlərindən olmuşdur.

2020-ci ilin 24 dekabr tarixində MDU-nun "Peşəkarla görüş" layihəsi çərçivəsində Vətən Müharibəsi Qəhrəmanı, mayor Elnur Şirinovun universitetin professor-müəllim və tələbə heyəti üzvləri ilə onlayn görüşü təşkil edilmişdir. Görüşdə Azərbaycan əsgərinin keçdiyi şəərəfli döyüş yolundan, qəhrəmanlığından, qələbə əzmkarlığından, bugünün tələbəsi və sabahın əsgərləri olacaq gənclərimizə peşəkar hərbiçilərin başlıca şərtlərindən geniş bəhs edilmişdir.

Vətən müharibəsi zamanı ölkəmizin ərazi bütövlüyü uğrunda gedən döyüşlərdə iştirak etmiş universitet əməkdaşlarının və şəhid məzunlarının ailələri ziyarət edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin Vətən müharibəsi şəhidlərinin ailə üzvləri, müharibədən zərər çəkənlərlə bağlı həyata keçirdiyi sosial dəstək tədbirlərində MDU da fəal təmsil olunmuşdur. Belə ki, universitetin "Pedaqogika və psixologiya" kafedrasının əməkdaşı 25-dən artıq şəhid ailəsi üzvlərinə sosial-psixoloji xidmət göstərmişdir.

COVID-19 infeksiyasına qarşı mübarizə

Cari tədris ilinin payız semestri ərzində koronavirus pandemiyasına qarşı mübarizə tədbirləri çərçivəsində kollektiv və tələbə heyəti arasında mətamadi maarifləndirmə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Eyni zamanda, MDU əməkdaşları Mingəçevir şəhər İcra Hakimiyyəti, Yeni Azərbaycan Partiyasının Mingəçevir şəhər təşkilatı və Mingəçevir şəhər Polis Şöbəsi tərəfindən birgə aparılan kütləvi maarifləndirmə işində də fəal iştirak etmişlər.

Hesabat dövründə MDU-da dəfələrlə tibbi-profilaktik və dezinfeksiya işləri aparılmışdır. Mingəçevir şəhər Dezinfeksiya Stansiyasının əməkdaşları tərəfindən həyata keçirilən dezinfeksiya işləri bütün tədris binalarını, dəhlizləri, auditoriyaları, laboratoriyaları, idman zalını, kitabxanaları, inzibati otaqları, heyətəyən otaqları və digər köməkçi tikililəri əhatə etmişdir.

Modernləşməni dəstəkləyən strateji tərəfdaşlıqların önəmi

Fikrimizə, mövcud reallıqların doğurduğu çətinliklərə və məhdudiyətlərə baxmayaraq, MDU-da müvafiq istiqamətlər üzrə fəaliyyətin davamlılığının təmin edilməsində Təhsil Nazirliyi, Mingəçevir şəhər İcra Hakimiyyəti və digər qurumlarla tərəfdaşlığın mühüm töhfəsi olmuşdur. Modernləşmə yolunda inamlı addımlayan MDU-nun qarşılıqlı faydalı tərəfdaşlıq əlaqələrinin genişləndirilməsi və inkişaf etdirilməsi yaxın gələcəkdə universitetin milli ali təhsil xəritəsində mövqeyinin güclənməsinə böyük zəmin yaradır.

Nizami Gəncəvi - 880

“Nizami Gəncəvi - dünya ədəbiyyatının incisi”

Onlayn beynəlxalq “dəyirmi masa”

Yanvarın 15-də Təhsil Nazirliyinin dəstəyi və 3 nömrəli Uşaq-Gənclər İnkişaf Mərkəzinin təşkilatlığı ilə “Nizami Gəncəvi - dünya ədəbiyyatının incisi” adlı beynəlxalq “dəyirmi masa” keçirilib.

Onlayn təşkil edilən tədbirdə AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun Nizamişünaslıq şöbəsinin aparıcı elmi işçisi Təhminə Bədəlova, Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin şöbə müdiri Tomris Babanlı, Bakı Dövlət Universitetinin professoru Mətanət Abdullayeva, Azərbaycanın Xalq rəssamı Arif Hüseynov, Britaniyanın Oksford Universitetinin Nizami Gəncəvi Mərkəzinin idarəçisi Leyla Nəcəfzadə, Almaniyanın Hannover şəhərində Almaniya-Azərbaycan Dostluq Cəmiyyətinin sədri Lalə Məmmədli, İsveçdə yaşayan azərbaycanlı yazar Eluca Atalı, Türkiyənin Ankara şəhərinin Özel Alp Kollecinin okul müdiri Günay Axundova Özkan, həmin kollecin türkçe öğretmeni Rauf Çelik, Firidun bəy Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının direktoru Şəhla Qəmbərova, Abdulla Şaiqin Ev Muzeyinin direktoru Ülker Ta-

libzadə, Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin dosenti, Heydər Əliyev Fondunun “Regional İnkişaf” İctimai Birliyinin mütəxəssisi Murad Həsənxanlı və 3 nömrəli Uşaq-Gənclər İnkişaf Mərkəzinin rəhbərliyi, eləcə də pedaqoji heyəti iştirak edib.

Mərkəzin direktoru Lalə Qəti iştirakçıları salamlayaraq görüşün mahiyyəti və məqsədi barədə məlumat verib.

Görüş iştirakçıları Nizami Gəncəvinin həyat yolu və yaradıcılığı, Şərq və dünya ədəbiyyatındaki mövqeyi, inkişafında rolu, əsərlərindəki fəlsəfi fikirlər, ideyalar, bəşəriyyətin bədii söz sənətinə “Xəmsə” adlı xəzinəni bəxş etməsi, onun bədii irsinin dünya ədəbiyyatının, təsviri sənətin və musiqinin inkişafına böyük təsiri, gənc nəslin təlim-tərbiyəsində Nizami yaradıcılığının əvəzsiz rolu və digər mövzular barədə çıxışlar ediblər. Bundan başqa, görüşə dəvət olunan qonaqlar xarici ölkələrdə Nizami irsinin öyrənilməsi və təbliği, dünya ictimaiyyətinə tanıtılması sahəsində apardıqları işlərdən də söz açıblar.

Daha sonra Mərkəzin dərnək üzvlərinin ifasında şairin şeirləri və dahi bəstəkar Üzeyir Hacıbəyovun Nizami Gəncəvinin qəzəlinə bəstələdiyi məşhur “Sevgili canan” romanı səsləndirilib.

“Dəyirmi masa”da Nizami Gəncəviyə həsr olunmuş “Nizami yaradıcılığı və bədii sənət”, “Dünya şöhrətli Nizami” adlı videoçarxlar da nümayiş olunub.

Sonda xaricdə yaşayan soydaşlarımız Təhsil Nazirliyinə öz dərin təşəkkürlərini bildirərək birgə layihələrin, tədbirlərin keçirilməsini təklif ediblər.

Dahi Nizami əsərlərinə inteqrasiya

Dünya şöhrətli şairimiz Nizami Gəncəvi bütün dövrlərin ən sevilən dahilərindən biridir. Xalqımızın adına ucalıq gətirmiş bu böyük şəxsiyyətin bizə miras qoyduğu mənəvi sərvətindən bu gün də bəhrələnilirik. Nizami yaradıcılığının əbədiyi təmin edən səbəblərdən biri onun həyatın bütün sahələrinə sevgi ilə toxunmasıdır. Öz əsərləri ilə oxucularını valeh edən dahi şairimiz sevgini ən mükəmməl tərzdə, müxtəlif çalarlarla ifadə edərək, onu dünyanın var olması səbəbi kimi dəyərləndirmişdir. Yaradıcılığında Allaha, peyğəmbərə, İslam dininə, Vətəninə, xalqına olan sevgisini bəyan etmişdir. Vətəninə, xalqını dərin məhəbbətlə sevməsinin nəticəsidir ki, Nizami öz əsərlərində Vətən təbiətinin gözəlliklərini böyük sənətkarlıqla təsvir etmişdir. “İsgəndərnamə” əsərində Bərdənin gözəl təbiətini təsvir edərək vətənpərvər - torpağın hər gülünə, çiçəyinə vurğun bir şair kimi çıxış edir:

*Bərdə nə gözəldir, necə qəşəngdir,
Yazı da, qışı da güldür, çiçəkdir,
İyulda dağlara lalələr səpər,
Qışını baharın nəsimi öpər.*

Yazı da, qışı da gül-çiçək olan bu torpaq Nizami yurdudur və o, doğma Azərbaycanın təbii gözəlliklərini yorulmadan vəsf edir. Bəlkə də bu Vətən sevgisi onu heç bir yerə getməyə qoymamış, ömrünün sonuna kimi doğma Gəncədən ayrılmamışdır. Vətəninin təbii gözəlliklərini müşahidə edən, duyan şair doğma diyarın başı qarlı uca dağlarını, ceyranlı-cüyürlü düzəngah-

larını, müxtəlif fəsilərdəki gözəlliklərini, insanın ruhunu oxşayan səhər nəsimini, aylı-ulduzlu gecələrini böyük sənətkarlıqla təsvir etmişdir. Nizami təbiəti dərin məhəbbətlə sevməklə bərabər, həm də onun bütün sirlərinə bələd olmağa çalışan təbiətşünas alim-filosof olmuşdur. Dahi şair ensiklopedik biliyə malik olmaqla fizika, astronomiya, kimya, coğrafiya, biologiya elmlərinə və tibb sahəsinə dair olduqca qiymətli fikirlər söyləmişdir. O, ilk poeması olan “Sirlər xəzinəsi”ndə insan sağlamlığında qidalanmanın rolunu qeyd etmişdir:

*İnsan sağlam olar az-az yeməkdən,
Uzun ömür eləməz əsla çox yeyən.*

Bu kimi misralarla tibb elminə aid düşüncələrini oxucuları ilə paylaşmışdır.

Əsərlərini oxuduqca oxucunun düşüncəsində Nizami başqa bir obrazda - təbiət qanunlarını mükəmməl bilən, təbiətdə gedən bioloji prosesləri təhlil edən biolog kimi canlanır. Şairin təliminə görə insanlar da təbiətin bir hissəsidir. Təbiətin bütün üzvlərinin özünəməxsus vəzifəsi vardır və təbiətdə artıq heç bir üzv yoxdur. Əsərlərində cansız təbiət, maddə ilə məkanın ayrılmaz məfhum olmasını, materiyanın saxlanma qanunlarını, göy cisimlərini, Yer quruluşunu, vulkanların püskürməsini, həmçinin canlı təbiəti, şəxsiyyətin formalaşmasında irsiyyətin rolunu, insanın mənəvi keyfiyyətinin formalaşmasında ictimai mühitin əhəmiyyətini, yaş dövrlərini və onların seçiyəvi xüsusiyyətlərini təbiətşünas alim kimi möharətlə izah etmişdir. O öz əsərlərində təbiətin mühafizəsinə və onun problemlərinə də toxunmuşdur. “Sirlər xəzinəsi”ndə təbiəti mühafizə probleminə xüsusi yer ayırmışdır. Şair dünyanın əşrəfi olan insana başa salmağa çalışır ki, hər bir canlı da sonin tək canlıdır, qiymətlidir, təbiətdə öz dəyəri var, heç bir canlıyı məhv etməyə çalışma. Söhbətində insanları təbiətin və həyatın gözəlliklərindən zövq almağa və təbiəti məhv etməməyə çağırır.

Şairin əsərlərindəki estetik, ekoloji, əmək, əxlaq tərbiyəsinə aid nümunələrindən istifadə edərək şagirdlərdə bu tərbiyə növlərinin formalaşmasına daha yaxşı nail olmaq olar

rır. Aparılan araşdırmalar bir daha sübut edir ki, böyük təbiətşünas alim, humanist-tərbiyəçi-pedaqoq olan Nizami Gəncəvi, demək olar ki, bütün əsərlərində insanları təbiəti sevməyə və ona qayğıkeş münasibət bəsləmək ruhunda tərbiyələndirməyə çalışmışdır. Onun ekoloji tərbiyə ilə bağlı fikirlərində insanın öz ülvyyətinə qoruması, təbiəti məhv olmaqdan xilas etməsi irəli sürülmüşdür. Onun fikrincə, kainatın və həyatın idarə olunmasında eşq ən başlıca şərtidir. Biz müəllimlər də bu eşq ilə vətənpərvər, vətənin gözəlliklərindən zövq alan, onu qoruyan, qiymətini bilən vətəndaşlar yetişdirməliyik. Təlim-tərbiyədə müəllimin yüksək savadı, çalışqanlığı, humanistliyi kimi keyfiyyətlərini önəmli sayan dahi şair şagirdlərin də təlimə marağını, müəllimə münasibətini xüsusi qeyd etmişdir. Belə dəyərli fikirləri nəzərə alan hər bir müəllim öz dərslərini daha da maraqlı etməkə şagirdlərin biliklərə yiyələ-

məsinə daha yaxşı imkan yaratmış olar. Təbiət fənlərinin tədrisində dahi Nizami əsərlərinə inteqrasiya etmək, şairin cansız və canlı təbiətlə bağlı fikirlərini səsləndirmək şagirdlərin marağına səbəb olar ki, bu da mövzuların mənimsənilməsində çox əlverişli olar. Şairin əsərlərindəki estetik, ekoloji, əmək, əxlaq tərbiyəsinə aid nümunələrindən istifadə edərək şagirdlərdə bu tərbiyə növlərinin formalaşmasına daha yaxşı nail olmaq olar. Hər birimiz mənəviyyat xəzinəmizin ən qiymətli incilərindən biri olan Nizami Gəncəvinin bizə miras qoyub getdiyi ədəbi-pedaqoji irsi daha dərinləndirən mənimsəməli və dərslərimizdə şagirdlərimizə və gələcəkdə müəllim adı daşıyan tələbələrə bizə aşılamalıyıq. Bu, bizim mənəvi borcumuzdur.

Əsmər ƏHMƏDOVA,
ADPU nazirində ADPK-nin biologiya müəllimi

Orta məktəblərdə elm fəlsəfəsinin tədrisi

Bu, elmə ümumi marağı artıracaq, ali təhsilin ilk pilləsindən etibarən aktiv tədqiqata cəlb olunmanı da hədəfləyəcək

Hüseyin ABDULLA,
ABŞ-ın Texas A&M Universitetinin doktorantı

Ölkəmizdə yeniyetmələr və gənclər arasında elmə olan marağın artırılmasının, gələcəyin alimlərinin yetişdirilməsinin qarşısında duran vacib problemlərdən biri də elm, elmi düşüncə və elmi tədqiqat prosesi barədə bilik və təsəvvürlərin məhdud olması, bu mövzulara orta məktəb tədris proqramlarımızda əsaslı yer ayrılmasıdır.

Belə ki, istər orta məktəb şagirdləri, istərsə də yerli universitetlərdə bakalavr təhsili almaqda olan tələbələrle söhbətlərimdə tez-tez etdiyim müşahidələrdən biri odur ki, gənclərimizin elmlə bağlı təsəvvürlərində ciddi boşluqlar var. Orta məktəb şagirdlərinin "elm nədir?" sualına cavabı daha çox "elmyenişeylər kəş etməkdir" qəbilindən olur (yaxşı olardı ki, məktəblilər arasında bu barədə geniş bir şifahi sorğu keçirilsin). Halbuki, elmin geniş yayılmış bütün tərifləri kəşf etmək ideyasından uzaqdır, daha çox müşahidə və təcrübə yolu ilə insanın material və sosial dünyanı anlamasına və hadisələrin səbəblərini izah etməsinə yönəldir.

Elmin "kəşf etmək" fokuslu interpretasiyası, təbii ki, müəyyən yaş səviyyəsində olduqca məqbul hesab edilə bilər. Lakin mənim arqumentim budur ki, elmin yeniyetmə və gənclər arasında bu cür interpretasiyanın möhkəmlənməsinin mənfi təsirlərindən biri elmin və elmi fəaliyyətin əlçatmazlığı düşüncəsi və ondan qaynaqlanan özünəinam əskikliyidir. Elmin əsas mahiyyətini kəşf etmək olaraq görən gənclər belə kəşflərin haradan qaynaqlandığı, necə əldə edildiyi (Mendeleevin elementlərin döv-

ri cədvəlinin strukturunu yuxuda görməsi, yaxud Nyutonun qravitasiya qanununu başına alma düşükdən sonra kəşf etməsi barədə anekdotlar buna daxil deyil), necə yoxlanıldığı, habelə elmin davamlı bir sosial proses olması, dövrün siyasi, iqtisadi, mədəni konteksti çərçivəsində formalaşması barədə yetərinə bilgiyə sahib olmadıqda "mən özüm heç nə kəşf edə bilmərəm" kompleksinə qapıla bilərlər. Belə olan halda isə elmə marağın azalması qaçılmazdır. Həmişə kimi qeyd etmək istərdim ki, buna bənzər bir özünəinamsızlıq bakalavrsonrası təhsilə qədər mən özüm də yaşamışam.

Orta məktəb dərsləri, xüsusilə təbiət elmləri dərsləri şagirdlərə tanınmış elm fəlsəfəçisi Tomas Kunnun sözləri ilə desək, təkə dominant elmi paradimləri öyrədir (Nyuton qanunları, elektromagnetik nəzəriyyə, təkamül nəzəriyyəsi və s.). Elmi paradimlər elmi tərəqqinin zaman oxunda ən dramatik anları ehtiva edirlər, daha çox nöqtəvidirlər və elmin təkamülü barədə tam mənzərəni şagirdlərə yansıtmırlar. Paradimlər əsasında tədris şagirdlərə elmi düşüncə və metod, elmdə tənqidi və obyektiv yanaşmanın vacibliyi, empirik müşahidənin önəmi barədə, demək olar ki, heç nə öyrətmir.

Erkən yaşlardan elmə marağ oyaq, gələcəyin alimlərinin gənc yaşlardan hazırlanmasına nail olmaq və ya ümumiyyətlə, cəmiyyətdə elmi savadlılıq yaratmaq və elm kultürünü formalaşdırmaq üçün hələ orta məktəb təhsili ərzində şagirdlərdə: 1) elmin mahiyyəti barədə daha müfəssəl, hərtərəfli təsəvvür formalaşdırılmalı, 2) elmi düşüncənin və metodun əsasları, 3) elmi tərəqqinin tarixi, sosial dinamikası, 4) xüsusilə müasir dövr üçün çox vacib bir məsələ olan elmin etikası barədə tədrisə önəm verməliyik. Bunun üçün orta məktəblərdə "Elm Fəlsəfəsi" ("Philosophy of Science") adlı yeni bir dərslər tədris edilməsinə təklif edirəm. Bu dərslərdə şagirdlər antik yunan dövründən başlayaraq müasir dövrə qədər elmin keçidiyi tarixi yol barədə, elmi bilik nədir, necə əldə edilməli və necə dəyərləndirilməlidir (epistemologiya), müşahidə nədir və necə aparılmalıdır (empirizm), elmə və elmi düşüncəyə yön verən əsas fəlsəfi axımlar barədə öz yaş səviyyələrinə uyğun, digər dərslərdə öyrəndikləri biliklərə paralellik təşkil edəcək şəkildə tərtib edilmiş, elmi-kültüvi üslubda yazılmış dərslər (təbii ki, belə bir dərsləyin ərsəyə gətirilməsi olduqca ciddi bir çalışma tələb edəcək) əsasında öyrənməlidirlər.

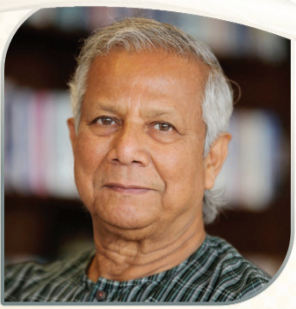
İnanıram ki, "Elm Fəlsəfəsi"nin effektiv tədrisi elmə ümumi marağı artıracaq, digər dərslərdə qazınan biliklərin möhkəmlənməsinə dəstəkləyəcək, habelə ali təhsilin ilk pilləsindən etibarən aktiv tədqiqata cəlb olunmanı da hədəfləyəcək.

YENİ ÇAĞIRIŞLAR
Müzakirə proqramı
Cəfər Mənsiminin təqdimatında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
TƏHSİL NAZİRLİYİ t-network

Məhəmməd Yunus
ilə görüş

Professor, Nobel Sülh Mükafatı laureatı

LIVE Təhsil Nazirliyinin rəsmi Feysbuk səhifəsi

26 yanvar 2021-ci il | 18:00

TƏRƏFDAŞ:
Yunus Centre

Nobel Sülh mükafatı laureatı "Yeni çağırışlar"da

UNEC-in fəxri doktoru, professor Məhəmməd Yunusla onlayn müzakirə aparılacaq

Təhsil Nazirliyinin dəstəyi və T-Network təhsil işçilərinin təcrübə və kommunikasiya platformasının təşkilatçılığı ilə davam edən "Yeni çağırışlar" onlayn müzakirə proqramının növbəti qonağı Nobel Sülh mükafatı laureatı, professor Məhəmməd Yunusdur. "Yunus Centre"nin tərəfdaşlığı ilə baş tutacaq görüş 26 yanvar saat 18:00-da Təhsil Nazirliyinin rəsmi "Facebook" səhifəsi üzərindən canlı yayımlanacaq.

2006-cı ildə Məhəmməd Yunus və onun yaratdığı Qramen Bankı (Grameen Bank) milyonlarla insanı regiondakı münasiblərin əsas səbəblərindən biri olan yoxsulluqdan xilas etdiyi üçün Nobel Sülh mükafatına layiq görülüb. Bir vaxtlar yoxsul və maliyyə təhlükəsizliyi olmayan adamlara kreditli təklifi ağılsızca deyən kimi görünən də, Məhəmməd Yunus bunu reallığa çevirib. Professorun mikrokredit ideyası yalnız Banqladəşdə deyil, dünyanın hər yerində milyonlarla adamı yoxsulluqdan qurtarıb. Bir çox tanınmış universitetlərdə çıxış üçün dəvət alan professor təhsil vasitəsi ilə yoxsulluğun aradan qalxacağını deyir və insanların dünyagörüşü, özünə inam, təşəbbüskarlıq bacarıqlarının inkişafı üçün çağırışlar edir, bir çox ölkədən olan insanın təhsil almasını dəstəkləyir.

50-dən çox şirkətin qurucusu olan Məhəmməd Yunus "Wharton" biznes məktəbinin "Son 25 ilin ən nüfuzlu biznes adamları", "Fortune" jurnalının "Dövrümüzün 12 dahi sahibkarları" siyahısında yer alıb. "AsiaWeek" (Honk Konq) təşkilatı isə onu 20 dahi asiyalıdan biri seçib. Məhəmməd Yunus 2008-ci ildə Böyük Britaniyanın "Prospect" və ABŞ-ın "Foreign Policy" jurnalları tərəfindən keçirilmiş açıq onlayn səsverməyə əsasən, "Top 100 intellektual şəxslər" siyahısında dünyanın ikinci ən intellektual adamı seçilib. Professor Məhəmməd Yunus 20 ölkədən olan universitetdə 55 fəxri dərəcəyə, həmçinin 26 ölkənin 112 mükafatı, 10 ölkənin dövlət mükafatına layiq görülüb. O, ABŞ Prezidentinin Azadlıq medalını və ABŞ Konqresinin qızıl medalını almış yeddi şəxsəndən biridir. Məhəmməd Yunus həmçinin Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin (UNEC) fəxri doktorudur. UNEC-də onun adı daşıyan Yunus Sosial Biznes Mərkəzi (YSBM) fəaliyyət göstərir.

Qeyd edək ki, "Yeni çağırışlar" T-Network koordinatoru Cəfər Mənsiminin təqdimatında ayda iki dəfə yayımlanır. Məqsəd yerli və xarici mütəxəssislərin iştirakı ilə təhsildə yeni çağırışları müzakirə etmək, davamlı öyrənmə və inkişaf prosesini dəstəkləmək, qlobal səviyyədə qabaqcıl təcrübələrlə tanış olmaqdır. Proqramın bundan öncəki qonağı dünyaca məşhur "Khan Academy"nin qurucusu və CEO-su Sal Khan olub. "Yeni çağırışlar" müzakirə proqramı haqqında ətraflı məlumatla T-network-un "Facebook" səhifəsindən tanış ola bilərsiniz.

AEBA-nın Təqaüd Proqramının ilk azərbaycanlı qalibi

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) Radiasiya Problemləri İnstitutunun “Radiasiya materialşünaslığı” ixtisası üzrə II kurs magistrantı Kimyəxanım Baxışova Atom Enerjisi üzrə Beynəlxalq Agentliyin (AEBA) beynəlxalq təqaüd proqramının qalibi seçilib.

Belə ki, nüvə enerjisi və texnoloji sahələrdə gender bərabərliyinə töhfə məqsədi ilə dünyanın 90 ölkəsini təmsil edən 550 namizəd arasından 100 nəfər qız tələbə AEBA tərəfindən Mariya Skladovskaya-Küri Təqaüd Proqramının qalibi elan olunub.

AMEA-dan bildirilib ki, K.Baxışova sözügedən təqaüd proqramını qazanan ilk azərbaycanlı tələbədir.

“AZƏRBAYCAN MÜƏLLİMİ”

Qəzet 1934-cü ildən çıxır

Baş redaktor	Sarvan İbrahimov	538-21-55
Mühasibathq		539-67-74
Reklam və elanlar		539-20-77 (tel./faks)

Ünvan: AZ-1100, Bakı şəhəri, Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə 23 M, Mətbuat Evi, 5-ci mərtəbə

Qəzet “Azərbaycan müəllimi”nin kompüter mərkəzində yığılır və “Azərbaycan” nəşriyyatında çap olunur

Qəzet hər həftənin cümə günü çıxır

Bank hesabımız

Azərbaycan Beynəlxalq Bankı 5 saylı “Mətbuat şöbəsi”
Kodu: 805142 VÖEN: 9900001881
M/h: AZ 03 NABZ 013501000000002944
S.W.I.F.T.: IBAZAZ 2X

“Azərbaycan müəllimi” qəzeti redaksiyası
Hesab № AZ80 IBAZ38060019443164986350
VÖEN: 1300397831

Lisensiyası № 022327, İndeks: 0003, Tiraj 1207, Sifariş 157

Məsul nəvbətçi: O.Mustafayev

Qran-Pri mükafatçısı

Əli Eyyubov musiqiçi ailəsində dünyaya göz açıb. 2007-ci ildə Bakıda anadan olsa da 2013-cü ildən valideynləri ilə birlikdə Türkiyədə yaşayır.

Özünün dediyi kimi, musiqiyə, xüsusilə klarnet ifaçılığı sənətinə marağı onda özü də mahir bir musiqi ifaçısı olan, Bakı Musiqi Akademiyasında ali təhsilə yiyələnən atası İlqar Eyyubov yaradıb. Əli qələm tutandan və musiqi duyumu yaranandan Əli müxtəlif musiqi alətlərində ifa etməyə səy göstərmiş. Ən çox xoşladığı musiqi aləti isə məhz klarnet olub.

Əli birinci sinf Türkiyənin Ədirnə şəhərində Vali Fəhri Yücel adına orta məktəbdə gedib. İbtidai sinfi bitirdikdən sonra o, Adanada Çukurova Universiteti Dövlət Konservatoriyasının orta məktəbinin nəfəslə alətlər şöbəsinin klarnet sinfinə daxil olub. Hazırda atasının Konservatoriyada müəllim işlədiyi sinifdə tədris etdiyi klarnet ixtisasından dərslər alır. Beynəlxalq müsabiqələr qalibi olan Əli dərəcələri musiqi yarışmalarına qatılaraq birincilik qazanıb. 2020-ci il 15-25 noyabr tarixlərində Rusiya Bəstəkarlar İttifaqının təşkil etdiyi beynəlxalq müsabiqədə Qran-pri mükafatına layiq görülmüş.

Klarnet ifaçılığı bacarıq tələb edir

Ona göstətilən etimadı doğruldacağına əmin olduğunu söyləyən Əli gələcəkdə məş-

hur klarnet ifaçısı olacağına da hədəf seçib. Deyir ki, klarnet ifaçılığı əslində nəfəs alətləri sırasında ən çətin olan, notlarla ifadə edilən havanın ahəngini düzgün müəyyənləşdirmək üçün bacarıq tələb edən ən mürəkkəb bir musiqi növüdür. Amma mən onun öhdəsindən gəldim və bacardım. Səylə çalışacağam ki, klarnet ifaçılığı sahəsində uğurlarım bol olsun və ancaq nailiyyətlərə imza atım.

Əlinin qardaşı Mehdi də mahir ifaçıdır

Yeri gəlmişkən, qeyd edək ki, Əlinin böyük qardaşı Mehdi də klarnet ifaçısı olaraq bir çox beynəlxalq müsabiqə və festivallara qatılaraq birincilik qazanıb. İstedadlı yeniyetmə klarnet ifaçısı olan Əlinin gələcəkdə milli musiqi tariximizdə öz imzası ilə tanınacağına və məşhur klarnetçi kimi seviləcəyinə ümid bəsləyirik.

Sifai SƏFƏROVA

Etibarsız sayılır

Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin 02.05.2017-ci il tarixli, 2(104)-1877/2017 sayılı icra sənədinə əsasən AMİ-nin Gəncə filialı tərəfindən Musayeva Bahar Akif qızına verilmiş 30.06.2011-ci il tarixli, B-200941 sayılı 2/1428 qeydiyyat nömrəli diplom etibarsız hesab edilir.

Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin 06.03.2017-cil tarixli, 2(104)-735/2017 sayılı icra sənədinə əsasən AMİ-nin Gəncə filialı tərəfindən Quliyeva Qənimət Kamran qızının adına verilmiş 2009-cu il tarixli, B-105884 sayılı, 2/0584 qeydiyyat nömrəli diplom etibarsız hesab edilir.

Şabran rayon Vələsli kənd ümumi orta məktəbi 2008-ci ildə bitirmiş Şahbazova Aydan Fuad qızına verilmiş A-739855 nömrəli şəhadətnamə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Goranboy rayonu Xanqərəvənd kənd tam orta məktəbi 2012-ci ildə bitirmiş Məmmədli Rəşid Sabir oğluna verilmiş A-150666 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Göygöl rayon Balçılı kənd 1 nömrəli tam orta məktəbin IX sinfini 1995-ci ildə bitirmiş Məmmədova (Adıgözalova) Ətrabə Qədim qızına verilmiş 1176 nömrəli ümumi orta təhsil haqqında attestat əvəzi arayış itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Quba rayon I Nügədi kənd 1 nömrəli tam orta məktəbi 1995-ci ildə bitirmiş Həsənov Həsət Hikmət oğluna verilmiş A-045330 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 189 nömrəli tam orta məktəbin IX sinfini 2008-ci ildə bitirmiş Hüseynova (Məlikova) Suzen Əhməd qızına verilmiş AN-725488 nömrəli şəhadətnamə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı Avrasiya Universiteti tərəfindən 2017-ci ildə Əhmədli Firuzə İlqar qızına verilmiş A-119449 nömrəli bakalavr diplomunu itdiyi üçün etibarsız sayılır.

2 nömrəli Bakı Baza Tibb Məktəbi tərəfindən 1998-ci ildə Novruzova (Məmmədova) Elnura Şahbala qızına verilmiş AB-II-077179 nömrəli diplom itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universiteti tərəfindən 2013-cü ildə Vəlibəyova Fəridə Vahid qızına verilmiş A-018692 nömrəli bakalavr diplomuna əlavə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı Dəmir Yol Nəqliyyatı Texnikumu tərəfindən 1988-ci ildə Muradov Rauf Abdulla oğluna verilmiş JT-024318 nömrəli diplom itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərbaycan Tibb Universiteti tərəfindən 2012-ci ildə Mirzəyeva Səbinə Hüseynbala qızına verilmiş BB-I-020660 nömrəli diplom itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Mingəçevir şəhər 10 nömrəli tam orta məktəbi 1997-ci ildə bitirmiş Əliyev Ələsgər Qəhrəman oğluna verilmiş A-042526 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Mingəçevir şəhər 18 nömrəli tam orta məktəbi 2005-ci ildə bitirmiş Hüseynov Təyyar Əli oğluna verilmiş A-182234 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Cəbrayıl rayon 22 nömrəli tam orta məktəbin IX sinfini 2018-ci ildə bitirmiş Qəniyeva Arzu Hüseyin qızına verilmiş C-198090 nömrəli ümumi orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Qazax şəhər 2 nömrəli tam orta məktəbi 2008-ci ildə bitirmiş Məmmədov Xəzər Nəsim oğluna verilmiş B-521528 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Colilabad rayon Bayxanlı kənd tam orta məktəbi 1989-cu ildə bitirmiş Əhədova Sevdə Əlikərim qızına verilmiş 562285 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərbaycan Dillər Universiteti tərəfindən 2012-ci ildə Ələsgərova Ülvyyə Aslan qızına verilmiş B-252927 nömrəli bakalavr diplomunu və diplom əlavə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universiteti tərəfindən 2013-cü ildə Zakirli Nərmən Rasim qızına verilmiş A-018378 nömrəli bakalavr diplomunu və əlavəsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Ödlər Yurdu Universiteti tərəfindən 2008-ci ildə Şahsöyünova (Nağıyeva) Nigar İlyazovnaya verilmiş BC-112914 nömrəli bakalavr diplomunu itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı Dövlət Universiteti tərəfindən 2007-ci ildə Əliyev Rəcəb Qalib oğluna verilmiş B-099188 nömrəli bakalavr diplomunu və əlavəsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Quba şəhər 4 nömrəli məktəb-liseyi 2004-cü ildə bitirmiş İsmayilov Mikayıl Elman oğluna verilmiş B-077208 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti tərəfindən 2019-cu ildə Abaslı Kubra Azor qızına

verilmiş C-036585 nömrəli bakalavr diplomunu və əlavəsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Kəngərli rayon Akademik Zərifə Əliyeva adına Şahtaxtı kənd tam orta məktəbi 2004-cü ildə bitirmiş Şirəliyev Şahin Zakir oğluna verilmiş A-749923 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Colilabad rayon Şatırlı kənd tam orta məktəbi 2009-cu ildə bitirmiş Güllüşov Ehtibar Əyyub oğluna verilmiş B-647170 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Kürdəmir rayon Muradxan kənd tam orta məktəbi 1975-ci ildə bitirmiş Səlimov Şahzadə Rizvan oğluna verilmiş 677846 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti (əvvəlki Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı İnstitutu) tərəfindən 1993-cü ildə Fərzəliyev Elşən Çarkeş oğluna verilmiş AZ-002911 nömrəli diplom itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti (əvvəlki Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı İnstitutu) tərəfindən 1994-cü ildə Həsənov Elçin Məhiş oğluna verilmiş AZ-002665 nömrəli diplom itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 38 nömrəli tam orta məktəbin IX sinfini 2001-ci ildə bitirmiş Rəsulov Murad Cami oğluna verilmiş A-973915 nömrəli əsas təhsil haqqında şəhadətnamə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Masallı rayon Şərəfə kənd tam orta məktəbin IX sinfini 2010-cu ildə bitirmiş Muxtarova Səbinə Namiq qızına verilmiş A-910535 nömrəli ümumi orta təhsil haqqında şəhadətnamə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Masallı şəhər 5 nömrəli tam orta məktəbi 2017-ci ildə bitirmiş Bəşirov Mircaavad Mirtəbib oğluna verilmiş E-076049 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Masallı rayon Ərkivan qəsəbə 3 nömrəli tam orta məktəbin IX sinfini 2007-ci ildə bitirmiş Ağayeva Afət Müzəffər qızına verilmiş 512514 nömrəli şəhadətnamə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

S.Bəhlülzadə adına Xarici Dillər Təməyüllü Respublika Gimnaziyası 2003-cü ildə bitirmiş Məmmədov Qadir Sabir oğluna verilmiş A-713285 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Gəncə Dövlət Universiteti tərəfindən 2002-ci ildə Əliyev Elnur Nizami oğluna verilmiş A-107318 nömrəli diploma əlavə qiymət cədvəli itdiyi üçün etibarsız sayılır.

İsmayilli rayon Qubaxəlillli kənd tam orta məktəbi 2006-cı ildə bitirmiş Mürsəliyeva (Rzəyeva) Səidə Asib qızına verilmiş B-353547 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 9 nömrəli tam orta məktəbi 2012-ci ildə bitirmiş Paşayev Yusif Sabir oğluna verilmiş A-112494 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

N.Norimanov adına Azərbaycan Tibb Universiteti tərəfindən 1995-ci ildə Quliyeva Mətanət Lətif qızına verilmiş AB-I-019622 nömrəli diplom və 1996-cı ildə verilmiş 000687 nömrəli internatura vəsiqəsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Şamaxı şəhər 3 nömrəli tam orta məktəbin IX sinfini 2004-cü ildə bitirmiş Garayev Elvin Əlizaman oğluna verilmiş B-091224 nömrəli şəhadətnamə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı Mühəndislik Universiteti tərəfindən 2019-cu ildə Hüseyinzadə Nahid Seymur oğluna verilmiş C-030245 nömrəli bakalavr diplomunu itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Cəbrayıl rayon Tatar kənd tam orta məktəbi 2008-ci ildə bitirmiş Misirzadə Nurənə Mübariz qızına verilmiş B-574041 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Qusar rayon Avaran kənd tam orta məktəbi 1990-cı ildə bitirmiş Məmmədaliyeva Alya Xanəhməd qızına verilmiş B-148756 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Goranboy rayon Borsunlu kənd 1 nömrəli tam orta məktəbi 2011-ci ildə bitirmiş Quliyev Kamal Xələddin oğluna verilmiş A-046737 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Saath rayon Nəsimikənd kənd tam orta məktəbi 2004-cü ildə bitirmiş İlyasov İlyas Alim oğluna verilmiş B-023846 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Şaki rayonu Oxud kənd əsas məktəbin IX sinfini 2003-cü ildə bitirmiş Rüstəmova Tünzələ Elman qızına verilmiş B-669079 nömrəli əsas təhsil haqqında şəhadətnamə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı Dövlət Universiteti tərəfindən 2007-ci ildə Əhmədova Ülker Etibar qızına verilmiş B-099381 nömrəli bakalavr diplomunu və əlavəsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Pedaqogika elmləri doktoru, professor, Beynəlxalq Türk Akademiyasının həqiqi üzvi, Bakı Elm-Təhsil Mərkəzinin prezidenti, bir sıra adlı mükafatlar laureatı, “Pedaqogika” jurnalının təsisçisi və baş redaktoru, son illərdə nəşr olunan “Pedaqogika”, “Korreksiya pedaqogikası”, “Müqayisəli pedaqogika”, “Ali məktəb pedaqogikası”, “Ümumi pedaqogika” kimi çox nadir və dəyərli dərs vəsaitlərinin, 100-dən artıq iri həcmli əsərlərin tədris proqramlarının, 500-dən çox elmi-metodik məqalənin, müxtəlif məzmunlu ssenarilərin, pyeslərin və digər bədii yaradıcılıq nümunələrinin müəllifi Fərahim Sadiqov, sözün həqiqi mənasında, geniş yaradıcılıq diapazonu ilə nümunədir.

Muğamlarla köklənən bu işığın axarında ötən anlara nəzər saldıqca itfixar hissi keçirir. İstər-istməz ürək, qəlb genişliyi ilə bu sözləri dilə gətirir: nə yaxşı ki vətən elminin, milli-mədəniyyətimizin tərəqqisi nəminə çalışan ziyalılarımız, alimlərimiz çoxdur. Onlardan biri də pedaqogika elmləri doktoru, professor Fərahim Sadiqovdur. Bu yazıda biz F.Sadiqovun geniş, çox əhatəli yaradıcılığı haqqında oxuculara ətraflı məlumat vermək niyyətində deyilik. Məqsədimiz sazlı-sözlü xalqımızın bədii təfəkkür enerjisi ilə yaratdığı muğamlara, solmaz sənət incilərinə həsr etdiyi yaradıcılığın əsas mahiyyətini nəzərə çatdırmaqdır. Professor Fərahim Sadiqovun tarixi, müxtəlif qaynaqlar əsasında yazıb çap etdiyi “Azərbaycan muğamları” adlı elmi-pedaqoji əsəri təhsil və tərbiyəvi əhəmiyyəti ilə çox böyük maraq doğurur. Bu əsər ilk dəfə 2011-ci ildə “Maarif” nəşriyyatı tərəfindən çap edilərək elmi-pedaqoji ictimaiyyətə, sənət bilicilərinə təqdim olunub. Buna baxmayaraq, incəsənət təmayüllü universitet və kolleclərdə, ixtisas məktəblərində, muğamların tədrisi sahəsində elmi-metodik təminatda çox böyük ehtiyac olduğu nəzərə alınmış, “Gənclik” nəşriyyatı tərəfindən 2016-cı ildə təkrar nəşr edilmişdir. Bu sahədə tədqiqatların ən mötəbər mənbələr əsasında inamlı davam etdirən F.Sadiqov əsərin rus dilində tərcüməsinə də nail olmuş, geniş oxucu kütləsinə sənətsevərlərə çatdırma bilmişdir.

“Muğam folkloru-muğam dünyagörüşü”, “Muğam dünyagörüşü və onun elmi-pedaqoji, psixoloji əsasları”, “Muğam ünsiyyəti insanların bir-birini qavraması prinsipi kimi”, “Muğamlar estetik tərbiyənin mühüm vəsətidir”, “Muğam ifaçılığının yolu məktəbdən başlayır”, “Muğam bədii yaradıcılıq qabiliyyətinin məhsuludur”, “Bədii yaradıcılıq qabiliyyəti anlayışının mahiyyəti” bəlmələrinin hər birində həmkarımızın tədqiqatçılıq məharəti, sələf və xələflərin ənənələrinə, yaradıcılıqlarına sadiqlik nümunəsi, təhlil və ümumiləşdirmə bacarığı parlaq şəkildə nəzərə çarpır.

Milli musiqi sənətimizin onurğa-fəqərə sütunu sayılan muğamlarımıza təəssübkeşliklə yanaşan, 2005-ci ildən bəri müntəzəm keçirilən muğam ifaçılıq müsabiqələrinin müştəşəkilliyinə çox böyük diqqət və qayğı göstərən Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti, YUNESKO və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban Əliyevanın: “Muğam bizim həyatımıza ilham verən və eyni zamanda, hər birimizin ruhunu oxşayan ecazkar əlmdir. Bu hamımızın zənginliyi deməkdir” sözləri həmin əsərin epigrafi kimi səciyələndir.

Professor F.Sadiqov illərdən bəri apardığı

şəxsiyyətinə əsaslanaraq muğamların hissi-emosional, psixoloji təsir xüsusiyyətləri haqqında gəldiyi qənaətləri inandırıcı fikir və müddəalarla nəzərə çatdıraraq qeyd edir ki, pedaqoji ədəbiyyatda şagirdlərin dünyagörüşünün formalaşmasında qarşılıqlı münasibətlər və ünsiyyətin rolu məsələsində az yer verilməmiş, bu məsələnin psixoloji xüsusiyyətləri, habelə bir muğam janrı ilə bağlı örnək nümunənin öyrənilməsinə önəm verilməsi az işıqlandırılmışdır. Bunları nəzərə alaraq az işıqlandırılmışdır. Bunları nəzərə alaraq az işıqlandırılmışdır. Bunları nəzərə alaraq az işıqlandırılmışdır.

Professor F.Sadiqov illərdən bəri apardığı tədqiqat işlərinə əsaslanaraq muğamların hissi-emosional, psixoloji təsir xüsusiyyətləri haqqında gəldiyi qənaətləri inandırıcı fikir və müddəalarla nəzərə çatdıraraq qeyd edir ki, pedaqoji ədəbiyyatda şagirdlərin dünyagörüşünün formalaşmasında qarşılıqlı münasibətlər və ünsiyyətin rolu məsələsində az yer verilməmiş, bu məsələnin psixoloji xüsusiyyətləri, habelə bir muğam janrı ilə bağlı örnək nümunənin öyrənilməsinə önəm verilməsi az işıqlandırılmışdır.

gün dünyagörüşü əldə etmək üçün çox geniş imkanlar mövcuddur. Hər hansı bir mövzunun tədrisi prosesində diqqətli bu məsələyə yönəlmək olar.

F.Sadiqov muğamların uşaq, yeniyetmə, məktəbli şəxsiyyətinin mənəvi zənginliyində, ünsiyyət mədəniyyətinin formalaşmasında mühüm rol oynadığını ilk dəfə nəzərə çatdırır:

“Muğamın hansı bir xarici dildə ifa olumasından asılı olmayaraq, o, insana yeni dünyagörüşü qazandırır. Musiqi məşğələləri ilə yanaşı, digər humanitar fənlərin tədrisi prosesində muğamlar haqqında verilən məlumatlar ən zəruri dünyagörüşü qazanmağa imkan yaradır. Muğam dünyagörüşü əldə etmək üçün hətta xarici dil dərslərinin də imkanları genişdir. Xarici dil dərslərində muğamlar haqqında verilən məlumatlar öyrənilən bədii zövqünü inkişaf etdirməklə yanaşı, onlara yeni terminlərin öyrədilməsi üçün şərait yaradır. Bu da şagirdlərə yeni dünyagörüşü verir. Xarici dil dərslərinə xarici dilin öyrənilməsinə muğamlarla bağlı məlumatların daxil edilməsi digər millətlərdən olanları da Azərbaycan xalqına məxsus olan bu milli dəyərlərlə yaxından tanış edir”.

Möhtərəm Prezidentimiz, Ali Baş Komandanımız İlham Əliyevin səbri-təmkinli

Muğam

genetik kodumuz

siyasəti, iradəsi, cəsarəti, hərbi-məharəti, zərgər dəqiqliyi ilə verdiyi göstərişləri sayısında düşmənlə tapdağından azad edilən Qarabağımızda bundan sonra da nadir boğazlara, yeni vokalizasiyalara məxsus olan müğənnilərimizin yetişməsinin şahidi olacağıq.

Təsədüfi deyil ki, Qarabağı Şərqi Konservatoriyası adlandırılır. Mənim fikrimcə, Qarabağ həm də Şərqi Muğam Akademiyasıdır. Qarabağın Muğam Akademiyası möhtəşəm Qələbəmizdən sonra daha çox dünya şöhrətli mədəniyyət xadimlərini və Qarabağ bülbüllərini yetişdirəcəkdir.

Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın dili ilə desək, “Bizim üçün muğam bir növ genetik koddur. O, dilimiz, incəsənətimiz və ədəbiyyatımızla yanaşı durur”.

Arzu edərdik ki, “Azərbaycan muğamları” tədris vəsaiti əsasında “Muğam pedaqogikası” yaradılsın. Əslində, bu arzunun gerçəkləşməsi üçün müəllifin yaradıcılığında kifayət qədər elmi potensial mövcuddur. Onlardan biri F.Sadiqovun televiziya verilişlərində muğamlarla bağlı hazırladığı ssenarilər bu baxımdan mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Hələ ötən əsrin səksəninci illərində görkəmli bəstəkarımız, professor Oqtay Rəcəbovun “Məktəblilərin musiqi klubu” adı altında məktəblilərə təqdim olunan verilişlərdə bütün muğamlar F.Sadiqov tərəfindən təhlil olundu. Hətta bu verilişlərin bir neçəsinə F.Sadiqov görkəmli bəstəkarımız, akademik Arif Məlikovla birgə təhlilə cəlb etdi. Həmin verilişlərdə F.Sadiqov muğam dəstgahlarnın, onların şöbələrinin, güşələrinin pedaqoji dəyərindən elmi ideyalar irəli sürmüşdür. Müstəqillik qazandıqımız ilk illərdən etibarən Azərbaycan televiziyanın “Örnək” verilişinin aparıcısı olan professor F.Sadiqov “Muğam dəstgahları və onların tərbiyəvi əhəmiyyətləri” adlı silsiləli verilişləri xalqımıza təqdim etmişdir. Bu verilişlərdə də F.Sadiqov muğamlarımızın tərbiyəvi əhə-

Muğamlar uşaq, yeniyetmə, məktəbli şəxsiyyətinin mənəvi zənginliyində, ünsiyyət mədəniyyətinin formalaşmasında mühüm rol oynayır

lə yanaşma muğamların pedaqoji əsaslarının şagirdlərə çatdırılması üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Ona görə ki, tədqiqatçının muğam pedaqogikası ilə bağlı fikirləri onların yetişən nəslin nümayəndələrinə öyrədilməsi üçün bir növ şərait yaratmış olur. Monoqrafiyada professor F.Sadiqov göstərir ki, proqram materiallarında “Rast”, “Şur”, “Bayatı-Şiraz”, “Bayatı-İsfahan”, “İraq”, “Şüştər” muğamlarının rəng və dəramədləri uşaqları muğamları başa düşməyə hazırlamaq məqsədi daşıyır.

Doğrudan da, muğam böyük tərbiyə məktəbidir. Ancaq bu tərbiyə məktəbinin üstünlükləri çoxdur. F.Sadiqovun tədqiqatlarında muğamın belə tərbiyəvi məqamları elmi-pedaqoji cəhətdən çox yaxşı aydınlaşdırılır. F.Sadiqovun hər muğam dəstgahının elmi-pedaqoji əhəmiyyəti ilə bağlı dəyərli fikirləri vardır. O yazır ki, “Rast” muğamların anası hesab edilir. “Rast” muğamı öz adı və ses qatırı ilə yanaşı, tonika ucalığına da zəmnən təqdim etmişdir. Bu muğam bir neçə şöbə güşələrindən ibarətdir. Onlardan ən əsasları “Maye”, “Uşşaq”, “Hüseyni”, “Vilayət”, “Şikəsteyi-Fars”(Xocəsteyi-Fars)(Xocəsteyi-Fars) şöbələridir. Bu şöbələrin hər biri özünəməxsus ciddi, təkrar olunmaz mövzuya, parlaq obrazlılığa və orijinal inkişaf tərzinə malikdir. Onların hərəsində müəyyən bədii fi-

vardır. Onun Q.Abdulla və Q.Məmmədova ilə birlikdə hazırladığı “Azərbaycan muğamları şagirdlərinin vətənpərvərlik tərbiyəsi məktəbidir” (1999) adlı kitabında Azərbaycan muğamlarının vətənpərvərlik tərbiyəsi baxımından imkanları elmi-pedaqoji cəhətdən geniş sərbəst edilmişdir. Yaxud F.Sadiqovun “Masalı folkloru” (2011) kitabında muğam dünyagörüşü haqqında geniş məlumat verilir.

Professor Fərahim Sadiqovun muğam tədqiqatlarında “Muğam pedaqogikası”nın yaradılması haqqında kifayət qədər məlumatlar vardır. Fikrimizcə, “Muğam pedaqogikası”nın yaradılması Azərbaycan muğamşünaslığına, sənətsünaslığına, Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin inkişafına, bütövlükdə götürüldükdə, Azərbaycan elminin inkişafına bir töhfə olacaqdır. Çünki “Muğam pedaqogikası” Azərbaycan elminin əsas sahələrindən biri kimi həm pedaqoji elmlər sisteminə, həm də fundamental elmlərin mündərcisində özünəməxsus mühüm yer tutacaqdır.

Fərahim müəllimin muğama olan münasibətini məhz bu kontekstdən izan edə bilərik. Çünki professor Fərahim Sadiqovun muğamlarımıza tədqiqatçı kimi ciddi münasibət bəsləməsinə qeyri-adi yanaşma tərzini kimi şərh edərkən bir məsələni də unutmamaq olmur. Unutmaq istəmədiyimiz məsələ onun muğam ifaçılıq məktəbinə məxsus olmasıdır. Kiçik yaşlardan muğam ifaçılığına sevərli hissələrlə yanaşan Fərahim Sadiqov istər ali təhsil illərində, istərsə də doktorantura pillələrində keçdiyi dövrlərdə Azərbaycan muğamlarının hər biri ilə bağlı ciddi tədqiqatlar aparmışdır. Onun Azərbaycan muğamları ilə bağlı apardığı orijinal tədqiqatlarını demək olar ki, hamısının nəticələri dərc olunmuşdur. Fərahim müəllim Azərbaycan muğamlarının bütün Türkiyə muğamları, Uygur muğamları, İran və Ərəb muğamları ilə müqayisəli şəkildə məharətlə şərh edə bilmişdir. Digər bir amil isə onun özünün yüksək muğam ifaçılıq sənətinə malik olmasıdır. Hər dəfə radio dalğalarından Fərahim müəllimin ifasında “Hüməyün” muğamını eşidəndə onun muğam məktəbinin bir səbri dərslərini dinləmiş olursan.

Əslində Fərahim müəllimin Azərbaycan radiosunun qızıl fondunda yer alan “Hüməyün” muğamı vəsətilə keçdiyi muğam dərslərini əsl professorun dahiyəni keçdiyi bir dərslər hesab edirik. Çünki Fərahim müəllim “Hüməyün” muğamının “Bərdəst” şöbəsini özünəməxsus şəkildə elə lirik üslubda təqdim edir ki, dinləyici “Bərdəst” klassik üslubunu müasir təqdimatından zövq almaqla muğama köklənən irdrakin işığında zövq alır. Muğamın mayesindəki ahi, nələni dinamik çalarlarla təqdim edən professor Fərahim Sadiqov “Feili” güşəsindəki gəzişmələrlə dinləyicini həmin ahdan, nələdən uzaqlaşdıraraq “Şüştər”in ürəkəcan melodiyasına qovuşdurur. Hüməyün sona çatanda dinləyicilər Fərahim Sadiqovun muğam cazibəsindən çıxaraq rahat nəfəs alır və müdrikləşirlər. Onun muğamlara köklənən irdrakin işığında dinləyicilərin yoluna nur çilənilir.

Vidadi XƏLİLOV,
pedaqogika elmləri doktoru, professor,
Əməkdar müəllim, Rusiya Pedaqoji və Sosial
Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvi